

I TI MOŽEŠ RAZUMETI SVETO PISMO!

***Razdoblje praotaca:
Postanje 12-50***

BOB ATLI
PENZIONISANI PROFESOR HERMENEUTIKE
(TUMAČENJA SVETOG PISMA)

*SERIJAL KOMENTARA S VODIČEM ZA PROUČAVANJE,
STARI ZAVET, TOM 1B*

*BIBLE LESSONS INTERNATIONAL, MARŠAL U TEKSASU
2012.*

SADRŽAJ

Kratko objašnjenje upotrebljenih tehničkih izvora	i
Kratke definicije hebrejskih glagolskih oblika koji utiču na egzegezu	iii
Skraćenice	ix
Stari zavet kao istorija	xii
Starozavetna historiografija u svetlu onovremenih kultura Bliskog istoka	xvi
Književna vrsta i tumačenje: Starozavetna naracija	xvii
Reč pisca: Kako ovaj komentar može da vam pomogne?	xix
Vodič za dobro čitanje Svetog pisma: Lična potraga za proverljivom istinom	xxi
Komentar:	
Uvod u Postanje 11:24-13:18	1
Postanje 12	3
Postanje 13	13
Postanje 14	
Postanje 15	
Postanje 16	
Postanje 17	
Postanje 18	
Postanje 19	
Postanje 20	
Postanje 21	
Postanje 22	
Postanje 23	
Postanje 24	
Postanje 25	

Postanje 26	
Postanje 27	
Postanje 28	
Postanje 29	
Postanje 30	
Postanje 31	
Postanje 32	
Postanje 33	
Postanje 34	
Postanje 35	
Postanje 36	
Postanje 37	
Postanje 38	
Postanje 39	
Postanje 40	
Postanje 41	
Postanje 42	
Postanje 43	
Postanje 44	
Postanje 45	
Postanje 46	
Postanje 47	
Postanje 48	
Postanje 49	
Postanje 50	

Dodatak 1: Vremenska osa Starog zaveta .....

Dodatak 2 : Verispovedanje .....

KRATKO OBJAŠNJENJE TEHNIČKIH IZVORA UPOTREBLJENIH U SERIJALU STAROZAVETNIH KOMENTARA „I TI MOŽEŠ RAZUMETI SVETO PISMO”

I. Rečnici

Na engleskom jeziku postoji nekoliko izvanrednih rečnika starohebrejskog jezika:

- A. *Hebrew and English Lexicon of the Old Testament*¹, Fransis Braun (Francis Brown), Samjuel Drajver (S. R. Driver) i Čarls Brigs (Charles A. Briggs). Zasnovan je na nemačkom rečniku Vilhelma Gezeniusa (Wilhelm Gesenius). **Poznat je pod skraćenicom BDB.**
- B. *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*², Ludvig Keler (Ludwig Koehler) i Valter Baumgartner (Walter Baumgartner). Prevod na engleski: Mervin Ričardson (M. E. J. Richardson). **Poznat je pod skraćenicom KB.**
- C. *A Concise Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*³, Vilijam Holadej (William L. Holladay), zasnovan na prethodno navedenom nemačkom rečniku.
- D. Novi rečnik u pet tomova, teološka studija starozavetnih reči pod naslovom *The New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*⁴, urednik Vilem Van Gemeren (Willem A. Van Gemeren). **Poznat je pod skraćenicom NIDOTTE.**

Tamo gde se prevodi Biblije značajno razlikuju u izboru reči naveo sam nekoliko engleskih prevoda (*NASB*⁵, *NKJV*⁶, *NRSV*⁷, *TEV*⁸, *NJB*⁹), kako od onih koji prevode po načelu „reč za reč”, tako i od onih koji prevode po načelu „dinamičkog ekvivalenta” – vidite: Gordon Fi (Gordon Fee) i Daglas Stjuart (Douglas Stuart), *Kako tumačiti Bibliju*¹⁰, str. 30-47.

II. Gramatike

Gramatička analiza obično je zasnovana na četvorotomnoj gramatici Džona Džozefa Ovensa (Jovan Joseph Owens) *Analytical Key to the Old Testament*¹¹, a proverena je vršena poređenjem s rečnikom Bendžamina Dejvidsona (Benjamin Davidson) *Analytical Hebrew and Chaldee Lexicon of the Old Testament*¹².

U većini starozavetnih tomova serijala „I ti možeš razumeti Sveto pismo” upotrebljen je još jedan koristan izvor za gramatičku i sintaktičku analizu. To je serijal po imenu *The Helps for Translators Series*¹³ u izdanju udruženja *United Bible Societies*¹⁴. Svaki deo nosi naziv *A Handbook on* _____¹⁵.

---

1 Hebrejsko-engleski rečnik Starog zaveta, prim. prev.
2 Rečnik hebrejskih i aramejskih reči Starog zaveta, prim. prev.
3 Sažeti rečnik hebrejskih i aramejskih reči Starog zaveta, prim. prev.
4 Novi međunarodni rečnik starozavetne teologije i egzegeze, prim. prev.
5 *New American Standard Bible* (nova američka standardna Biblija, prim. prev.)
6 *New King James Version* (nova verzija kralja Džejmsa, prim. prev.)
7 *New Revised Standard Version* (nova ispravljena standardna verzija, prim. prev.)
8 *Today's English Version* (savremena engleska verzija, prim. prev.)
9 *New Jerusalem Bible* (nova jerusalimska Biblija, prim. prev.)
10 Izvori, Osijek, 1999. Izvornik: *How to Read the Bible For All Its Worth*, str. 28-44
11 Ključ za analizu Starog zaveta, prim. prev.
12 Analitički rečnik hebrejskog i aramejskog jezika Starog zaveta, prim. prev.
13 Pomoć za prevodioce, prim. prev.
14 Ujedinjena biblijska društva, prim. prev.
15 Priručnik za (prevođenje) _____, prim. prev.

III. Tekstualni izvori

Verujem u bogonadahnutost suglasnika hebrejskog teksta Starog zaveta, ali ne i tačkastih samoglasnika i napomena koje su dodali Masoreti. Kao i kod svih drugih drevnih tekstova, koji su umnožavani ručno, i u Svetom pismu ima odlomaka koji su pod znakom pitanja. To je obično iz sledećih razloga:

- A. *Hapax legomena*, reči koje su u hebrejskom Starom zavetu upotrebljene samo jednom
- B. Idiomi, reči i fraze svojstvene hebrejskom čije doslovno značenje je izgubljeno
- C. Istorijske nedoumice zbog nedostatka podataka o drevnom svetu
- D. Zbog toga što hebrejski jezik Starog zaveta ima ograničen vokabular, a pripada semantičkom polju koje se sastoji iz mnogih semitskih jezika
- E. Zbog problema vezanih za kasnije prepisivače koji su ručno prepisivali drevni hebrejski tekst
- F. Zbog jevrejskih prepisivača koji su obučeni u Egiptu i koji su uzimali slobodu da osavremene tekst koji su prepisivali, da ga upotpune i učine razumljivijim za svoje savremenike (*NIDOTTE*, str. 52-54)

Postoji nekoliko izvora hebrejskih reči i tekstova van masoretskog tekstualnog predanja:

- A. Samarijsko Petoknjižje
- B. Svici s Mrtvog mora
- C. Kovani novac kasnijeg porekla, pisma i ostrake (ulomci nepečene grnčarije koji su služili da se na njima piše).

Starozavetni rukopisi uglavnom se ne razvrstavaju u porodice kao što je to slučaj kod novozavetnih rukopisa. O pouzdanosti masoretskog teksta iz X veka n.e. napisan je dobar i kratak članak pod naslovom *The Reliability of the Old Testament Text*¹⁶, Brus Valtke (Bruce K. Waltke), iz rečnika *NIDOTTE*, tom 1, str. 51-67.

U ovom komentaru upotrebljen je hebrejski tekst iz izdanja *Biblia Hebraica Stuttgartensia* koji je 1997. godine objavilo *Nemačko biblijsko društvo* i koji je zasnovan na *Lenjingradskom kodeksu* iz 1009. godine n.e. Povremeno, tamo gde je hebrejski tekst dvosmislen ili očigledno nejasan, upotrebljeni su drevni prevodi – grčka *Septuaginta*, aramejski *Targumi*, sirijska *Pešita* i latinska *Vulgata*.

---

16 Pouzdanost starozavetnog teksta, prim. prev.

KRATKE DEFINICIJE HEBREJSKIH GLAGOLSKIH OBLIKA KOJI UTIČU NA EGZEGEZU

I. Kratak pregled istorijskog razvoja hebrejskog jezika

Hebrejski pripada semitskoj porodici jezika jugozapadne Azije. Ovo ime, koje su skovali savremeni stručnjaci, potiče od imena Nojevog sina Sima (vidite: Postanje 5:32 i 6:10). Simovi potomci nabrojani su u Postanju 10:21-31 kao Arapi, Jevreji, Sirijci, Aramejci i Asirci, ali neke semitske jezike koriste i narodi koji su nabrojani u Hamovoj lozi (vidite: Postanje 10:6-14) – Hanaanci, Feničani i Etiopljani.

Hebrejski pripada severozapadnoj grupi semitskih jezika. Savremeni stručnjaci imaju tragove sledećih jezika iz ove drevne skupine:

- A. Amorejskog (*Tablice iz Marija* iz XVIII veka p.n.e. – pisane akadskim jezikom)
- B. Hanaanskog (*Tablice iz Ras Šamre* iz XV veka p.n.e. – pisane ugaritskim jezikom)
- C. Haananskog (*Pisma iz Amarne* iz XIV veka p.n.e. – pisane haananskim akadskim jezikom)
- D. Feničanskog (hebrejski jezik koristi feničansko pismo)
- E. Moavskog (Mešin kamen iz 840. godine p.n.e.)
- F. Aramejskog (to je bio zvanični jezik Persijskog carstva; upotrebljen je u Postanju 31:47 – dve reči, u Jeremiji 10:11, u Danilu 2:4b-6 i 7:28 i u Ezri 4:8–6:18 i 7:12-26, a govorili su ga Jevreji u Palestini u I veku n.e.)

Hebrejski jezik je u Isaiji 19:18 nazvan „hanaanskim jezikom”. Prvi put je nazvan hebrejskim u uvodu u Knjigu Sirahovu oko 180. godine p.n.e. i u još nekim ranim izvorima (vidite: *Anchor Bible Dictionary*¹⁷, tom 4, od 205. str.). Najrodniji je moavskom i ugaritskom. Ovo su neki primeri starohebrejskog koji je pronađen van Svetog pisma:

- 1. Kalendar iz Gezera iz 925. godine p.n.e. (zapis jednog školarca)
- 2. Siloamski natpis iz 705. godine p.n.e. (natpis iz tunela)
- 3. Samarijske ostrake iz 770. godine p.n.e. (poreski podaci na ulomcima grnčarije)
- 4. Pisma iz Lahiša iz 587. godine p.n.e. (vojna komunikacija)
- 5. Makavejski kovani novac i pečati
- 6. Neki tekstovi među svicima s Mrtvog mora
- 7. Brojni natpisi (vidite: *Languages [Hebrew]*¹⁸, ABD, od str. 4:203)

Poput svih semitskih jezika, i hebrejskom su svojstvene reči koje se sastoje od tri suglasnika (trosuglasnički koren). To je jezik čije reči menjaju oblik. Tri korenska suglasnika nose osnovno značenje reči, a prefiksi, sufiksi i dodaci unutar same reči pokazuju njenu sintaktičku ulogu. Samoglasnici su dodati kasnije, vidite: Su Grum (Sue Groom), *Linguistic Analysis of Biblical Hebrew*¹⁹, str. 46-49.

Postoji razlika između vokabulara u hebrejskoj prozi i poeziji. Značenje reči povezano je s narodskom etimologijom, a ne s lingvističkim korenom. Igre reči i jednakozvučnosti veoma su česte (*paronomazija*).

II. Predikat

A. GLAGOLI

Uobičajeni red reči u rečenici je GLAGOL, ZAMENICA, SUBJEKAT (s dodacima), OBJEKAT (s dodacima). Osnovni oblik GLAGOLA je PERFEKAT *kala* u JEDNINI MUŠKOG RODA. U tom obliku se mogu naći u rečnicima hebrejskog i aramejskog jezika. GLAGOLI se menjaju po

17 Biblijski rečnik *Anchor* (sidro), prim. prev.

18 Jezici [hebrejski], prim. prev.

19 Lingvistička analiza biblijskog hebrejskog jezika, prim. prev.

1. Broju – jednina, množina i dvojina
2. Rodu – muški i ženski (nema srednjeg)
3. Načinu – indikativ, konjunktiv, imperativ (na osnovu poređenja sa savremenim zapadnim jezicima zaključujemo da je to odnos radnje prema stvarnosti)
4. Vremenu
  - a. PERFEKAT označava svršenu radnju u smislu početka, trajanja i svršetka. Ovaj oblik obično se koristio za prošlu radnju, radnju koja se već dogodila. Džejms Vots (J. Wash Watts) ovako kaže u knjizi *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament*²⁰:

„Celina opisana perfektom smatra se sigurnom. Imperfekta može da opiše stanje kao moguće, priželjkivano ili očekivano, ali perfekta ga vidi kao stvarno, istinko i izvesno” (str. 36).

Samjuel Drajver (S. R. Driver) u knjizi *A Treatise on the Use of the Tenses in Hebrew*²¹ opisuje perfekta na sledeći način:

„Perfekta se koristi da ukaže na radnju koja će se sigurno dogoditi u budućnosti, za koju se smatra da zavisi od tako nepromenljive voljne odluke da se o njoj može govoriti kao da se već dogodila. Stoga se odluke, obećanja i proglašeni – pogotovo Božiji – često objavljuju u perfektu” (str. 17, tzv. „proročki perfekta”).

Robert Čizom mlađi (Robert B. Chisholm, Jr.) ovako definiše ovaj glagolski oblik u knjizi *From Exegesis to Exposition*²²:

”...vidi situaciju spolja, kao celinu. Kao takav, on izražava jednostavnu činjenicu, bila to radnja ili stanje (stanje stvari ili svesti). Kad se koristi za radnju, često je s retoričke tačke gledišta govornika ili naratora opisuje kao svršenu (bez obzira na to da li je stvarno svršena ili ne). Perfekta može da se odnosi na radnju ili stanje u prošlosti, sadašnjosti ili budućnosti. Kao što je gore već rečeno, vremenski okvir utiče na to kako se perfekta prevodi u jezike poput engleskog u kojima je gramatičko vreme važno i taj okvir se mora odrediti iz konteksta” (str. 86).
  - b. IMPERFEKAT označava radnju koja traje (nesvršenu, učestalu, trajnu, ili uslovljenu) i često označava razvoj ka određenom cilju. Ovaj glagolski oblik obično se upotrebljavao za sadašnje i buduće radnje. Džejms Vots (J. Wash Watts) ovako kaže u knjizi *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament*²³:

„Svaki IMPERFEKAT predstavlja neko nepotpuno stanje, stanje koje se ponavlja, razvija ili je nečim uslovljeno. Drugim rečima, ono je delimično razvijeno ili delimično sigurno i uvek je na neki način nepotpuno, tj. nije celovito” (str. 55).

Robert Čizom mlađi (Robert B. Chisholm, Jr.) ovako kaže u knjizi *From Exegesis to Exposition*²⁴:

„Teško je suštinu imperfekta svesti na jedan pojam, jer on obuhvata i glagolsko vreme i glagolski vid. Imperfekta se ponekad koristi kao indikativ, da bi se izrazio objektivni iskaz, a u drugim slučajevima gleda

20 Pregled sintakse u hebrejskom Starom zavetu, prim. prev.

21 Rasprava o upotrebi gramatičkih vremena u hebrejskom jeziku, prim. prev.

22 Od egzegeze do izlaganja, prim. prev.

23 Pregled sintakse u hebrejskom Starom zavetu, prim. prev.

24 Od egzegeze do izlaganja, prim. prev.

na radnju subjektivnije, kao da je moguća, uslovljena, verovatna i tako dalje” (str. 89).

- c. Dodato slovo *vav* povezuje GLAGOL s radnjom prethodnog (ili prethodnih) GLAGOLA.
- d. IMPERATIV je zasnovan na volji govornika i mogućoj radnji slušaoca.
- e. Vremenski okviri koje je pisac imao na umu mogu se u starohebrejskom odrediti jedino iz šireg konteksta.

B. Sedam glavnih oblika osnove za promenu glagola i njihova osnovna značenja. Ovi oblici rade u međusobnoj sprezi i ne smeju se odvajati kad su zajedno u istom kontekstu.

1. *Kal* je najčešći i najosnovniji oblik glagola. On označava prostu radnju ili stanje. Ne podrazumeva ni uzročno-posledičnu vezu, ni tačnu određenost.
2. *Nifal* je drugi najčešći oblik. Obično se koristi kao PASIV, ali može da posluži i kao uzajamno-povratni ili povratni oblik. Ni on ne podrazumeva ni uzročno-posledičnu vezu, ni tačnu određenost.
3. *Piel* je aktivni oblik kojim se izražava da je radnja ostvarena. Osnovno značenje *kala* se razvija ili proširuje u stanje ostvarenosti.
4. *Pual* je *pielov* PASIVNI parnjak. Često se izražava PARTICIPOM.
5. *Hitpael* je povratna ili uzajamno-povratna osnova. Izražava učestale ili trajne radnje *pielove* osnove. Retki PASIVNI oblik zove se *hotpael*.
6. *Hifil* je aktivni oblik uzročne osnove, suprotan *pielu*. Njime može da se izrazi dozvola, ali najčešće se odnosi na uzrok događaja. Ernst Jeni (Ernst Jenni), nemački gramatičar hebrejskog jezika, smatrao je da *piel* označava činjenicu da se nešto dogodilo, dok *hifil* pokazuje kako se dogodilo.
7. *Hofal* je *hifilov* PASIVNI parnjak. Ove poslednje dve osnove se najređe upotrebljavaju od svih sedam.

Veliki deo ovih podataka potiče iz knjige *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax*²⁵, Brus Valtke (Bruce K. Waltke) i M. O'Konor (M. O'Connor), str. 343-452.

Tabela o vršiocu i uzročniku. Jedan ključ za razumevanje sistema hebrejskih GLAGOLA je da se na njega gleda kao na obrazac međudnosa glagolskih STANJA. Neke od ovih osnova su u međusobnoj suprotnosti (tj. *Kal* i *Nifal*; *Piel* i *Hifil*).

Tabela koja sledi je pokušaj da se vizuelno predstave osnovne funkcije GLAGOLSKIH osnova po pitanju uzročnika.

STANJE ili subjekat	Nema drugog vršioaca	Drugi vršilac aktivan	Drugi vršilac pasivan
AKTIV	<i>Kal</i>	<i>Hifil</i>	<i>Piel</i>
MEDIJALNI PASIV	<i>Nifal</i>	<i>Hofal</i>	<i>Pual</i>
POVRATNI ili UZAJAMNO- POVRATNI	<i>Nifal</i>	<i>Hofal</i>	<i>Hitpael</i>

25 Uvod u sintaksu biblijskog hebrejskog jezika, prim. prev.

Ovaj pregled je preuzet iz izvanredne rasprave o hebrejskom GLAGOLSKOM sistemu u svetlu novih istraživanja akademskog jezika, vidite: Brus Waltke (Bruce K. Waltke) i M. O'Konor (M. O'Connor), *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax*²⁶, str. 354-359.

Potrebno upoređenje nalazimo u knjizi R. H. Keneta (R. H. Kennett), *A Short Account of the Hebrew Tenses*²⁷:

„Primetio sam tokom svojih predavanja da je studentima najteže da značenje hebrejskih glagola shvate onako kako su ih shvatali sami Jevreji; drugim rečima, postoji sklonost da se svakom od hebrejskih glagolskih vremena pripíše nekoliko latinskih ili engleskih glagolskih oblika kojima bi se taj hebrejski oblik mogao uopšteno prevesti. Zbog toga ne uspeavaju da uoče mnoge od tih finih nijansi značenja koje jeziku Starog zaveta daju toliko života i snage.

Ova teškoća u upotrebi hebrejskih glagola potiče isključivo od stanovišta sa kog su Jevreji gledali radnju, a koje je u potpunosti drugačije od našeg. *Vreme* – koje mi kod glagola gledamo prvo, kao što i sam izraz „glagolska vremena” govori – njima je bilo tek na drugom mestu. Zato nije najvažnije da studenti shvate latinske ili engleske oblike koji bi mogli da se upotrebe za prevod nekog hebrejskog vremena, nego da shvate vid svake radnje onako kako ga je shvatao jevrejski um.

Kad su u pitanju hebrejski glagoli, naziv „vremena” navodi nas na pogrešan zaključak. Takozvana hebrejska „vremena” ne izražavaju *vreme* nego *stanje* radnje. U stvari, da nije zabune koja bi nastala kad bi se izraz „stanje” primenio i na imenice i na glagole, „stanja” bi bio mnogo bolji naziv nego „vremena”. Uvek treba imati na umu da je hebrejski glagol nemoguće prevesti na engleski bez vremenskog okvira koga u hebrejskom jednostavno nema. Stari Jevreji nikad nisu razmišljali o radnji kao o prošloj, sadašnjoj ili budućoj, nego prosto kao o *perfektu*, to jest svršenoj radnji, ili *imperfektu*, to jest radnji koja se razvija. Kada kažemo da neko hebrejsko vreme odgovara perfektu, pluskvamperfektu ili futuru, pri tome ne mislimo da su Jevreji o njemu razmišljali kao o perfektu, pluskvamperfektu ili futuru, nego samo da se tako mora prevesti na engleski²⁸. A *vreme* radnje Jevreji nisu pokušavali da izraze nijednim glagolskim oblikom.” (Predgovor i str. 1)

Drugo dobro upozorenje nalazimo u knjizi *Linguistic Analysis of Biblical Hebrew*²⁹, gde nas Su Grum (Sue Groom) podseća na sledeće:

„Nemoguće je znati da li su savremeni stručnjaci rekonstruisali semantička polja nekog mrtvog jezika i odnose među značenjima njegovih reči prema sopstvenoj intuiciji ili na osnovu svog maternjeg jezika, niti da li su ta polja uopšte postojala u klasičnom hebrejskom” (str. 128).

C. Glagolski način (koji je samo analogija sa savremenim zapadnim jezicima)

1. Dogodilo se, upravo se događa (INDIKATIV), obično se upotrebljava PERFEKAT ili PARTICIP (svi PARTICIPI su INDIKATIVI).
2. Dogodiće se, moglo bi da se dogodi (KONJUKTIV)
  - a. koristi se izmenjeni IMPERFEKAT
    - (1) KOHORTATIV (dodato h), oblik prvog lica IMPERFEKTA kojim se obično izražavaju želja, zahtev ili samoohrabrivanje (drugim rečima, radnje koje govornik priželjkuje)

26 Uvod u sintaksu biblijskog hebrejskog jezika, prim. prev.

27 Kratak opis hebrejskih gramatičkih vremena, prim. prev.

28 Isto važi i za odnos hebrejskog i srpskog, prim. prev.

29 Lingvistička analiza biblijskog hebrejskog jezika, prim. prev.

(2) JUSIV (unutrašnje promene), treće lice IMPERFEKTA (može da bude drugo lice u odričnim rečenicama) koje obično izražava zahtev, dozvolu, upozorenje ili savet

b. koristi se PERFEKAT sa *lu* ili *lule*

Ove konstrukcije su slične DRUGOM KONDICIONALU u *kini* dijalektu grčkog jezika. Neistinita izjava (protaza) za ishod ima neistiniti zaključak (apodoza).

c. koristi se IMPERFEKAT sa *lu*

Kontekst i *lu*, kao i usmerenost ka budućnosti, obeležja su KONJUKTIVNE upotrebe ovog oblika.

Evo nekih primera iz knjige Džejmsa Votsa (J. Wash Watts), *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament*³⁰: Postanje 13:16, Ponovljeni zakoni 1:12, Prva o carevima 13:8, Psalam 24:3, Isaija 1:18 (vidite: str. 76-77).

D. *Vav* – pretvarač (*conversivum*), uzastopnik (*consekutivum*) i odnosni (*relativum*). Ovaj sintaktički element, svojstven jedino hebrejskom (hanaanskom), godinama je izazivao velike zabune. Koristi se na razne načine, što često zavisi od književne vrste. Do zabune je došlo zbog toga što su prvi stručnjaci bili Evropljani koji su hebrejski tumačili u svetlu svojih maternjih jezika. Kad se pokazalo da to stvara teškoće, oni su ih pripisali tome što je hebrejski tobože drevni, zastareli jezik. U evropskim jezicima kod GLAGOLA je najvažnije VREME. Neke nijanse i gramatičke konotacije izražavane su dodavanjem slova VAV na PERFEKATSKU ili IMPERFEKATSKU glagolsku osnovu, što je menjalo shvatanje glagola.

1. U istorijskoj naraciji postoji ustaljeni obrazac za međusobno povezivanje GLAGOLA u niz.

2. Prefiks *vav* je pokazivao određenu vezu s prethodnim GLAGOLIMA.

3. Ključ za razumevanje GLAGOLSKOG niza uvek je širi kontekst. Semitski glagoli ne mogu se analizirati samostalno.

Džejms Vots (J. Wash Watts), u knjizi *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament*³¹, beleži da je hebrejski poseban po tome što koristi *vav* pre PERFEKTA i IMPERFEKTA (str. 52-53). Pošto je prošlost osnovna ideja koja je vezana za PERFEKAT, dodavanje slova *vav* često ga pretvara u oblik koji opisuje budućnost. Isto je i kod IMPERFEKTA, čija osnovna ideja je vezana za sadašnjost ili budućnost: dodavanje slova *vav* ga smešta u prošlost. Upravo ta neobična promena vremena objašnjava dodavanje slova *vav*, a ne promena u osnovnom značenju samog gramatičkog oblika. PERFEKAT kome je dodat *vav* podoban je za proroštva, a IMPERFEKAT kome je dodat *vav* za naraciju (str. 54 i 68).

Vots nastavlja svoju definiciju:

„Osnovna razlika između slova *vav* kao veznika i kao uzastopnika može se protumačiti na sledeći način:

1. Kao veznik, *vav* se uvek pojavljuje da izrazi paralelu.

2. Kao uzastopnik, *vav* se uvek pojavljuje da označi niz. To je jedini oblik gde se *vav* koristi s uzastopnim imperfektima. Veza među tako povezanim imperfektima može da bude vremenski sled, logična posledica, logični uzrok ili logična suprotnost. U svim ovim slučajevima u pitanju je nekakav sled” (str. 103).

E. INFINITIV – u hebrejskom postoje dve vrste INFINITIVA

1. APSOLUTNI INFINITIV, koji je „jak, nezavisan, upečatljiv izraz koji se koristi kao subjekat da bi se izazvalo uzbuđenje... često ga u pisanju ne prati glagol, nego se

30 Pregled sintakse u hebrejskom Starom zavetu, prim. prev.

31 Pregled sintakse u hebrejskom Starom zavetu, prim. prev.

glagol „biti” podrazumeva, dok on stoji dramatično usamljen”, Džejms Vots (J. Wash Watts), *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament*³² str. 92).

2. KONSTRUKTNI INFINITIV, koji je „s rečenicom gramatički povezan predlozima, prisvojnim zamenicama, i konstruktivnim odnosom” (str. 91).

Džekob Vajngrin (J. Weingreen) opisuje konstruktivno stanje u knjizi *A Practical Grammar for Classical Hebrew*³³:

„Kad su dve (ili više) reči tako tesno povezane da zajedno čine jednu složenu ideju, onda za zavisnu reč ili reči kažemo da su u konstruktivnom stanju” (str. 44).

F. UPITNE REČI

1. Uvek se pojavljuju na prvom mestu u rečenici.
2. Značaj za tumačenje
  - a. *ha* – ne očekuje se odgovor
  - b. *halo'* – autor očekuje potvrđan odgovor

G. ODRIČNE REČI

1. Uvek se pojavljuju ispred reči koju negiraju.
2. Najčešća reč za negaciju je reč *lo*.
3. Reč *'al* ima zavisnu konotaciju i upotrebljava se sa KOHORTATIVOM i JUSIVOM.
4. Izraz *lebhilti* se koristi sa INFINITIVOM, a znači „zato da... ne bi”.
5. Reč *'en* se upotrebljava sa PARTICIPOM.

H. USLOVNE REČENICE

1. U hebrejskom jeziku postoje četiri vrste uslovnih rečenica i za svaku od njih postoji uporedni oblik u *kini* dijalektu grčkog jezika:
  - a. Pretpostavlja se da se nešto upravo događa ili da se već ispunilo (PRVI KONDICIONAL u grčkom)
  - b. Nešto protivno činjenicama, čije ispunjenje je nemoguće (DRUGI KONDICIONAL)
  - c. Nešto što je moguće, pa čak i izvesno (TREĆI KONDICIONAL)
  - d. Nešto što je manje izvesno i čije ispunjenje je stoga nesigurno (ČETVRTI KONDICIONAL)
2. GRAMATIČKA OBELEŽJA
  - a. Kada su uslovi stvarni ili se pretpostavlja da su istiniti uvek se koristi INDIKATIV PERFEKTA ili PARTICIP, a protaza obično počinje na jedan od sledećih načina:
    - (1) *'im*
    - (2) *ki* (ili *'asher*)
    - (3) *hin* ili *hinneh*
  - b. Kada je uslov protivan činjenicama uvek se koristi GLAGOL u nekom PERFEKATSKOM vidu, a uvodna REČCA je obično *lu* ili *lule*.
  - c. Za uslov veće verovatnoće uvek se u protazi koristio GLAGOL u IMPERFEKTU ili PARTICIP, a uvodne REČCE obično su bile reči *'im* ili *ki*.
  - d. Za uslov manje verovatnoće u protazi se koristio KONJUKTIV IMPERFEKTA, a reč *'im* se uvek upotrebljavala kao uvodna REČCA.

32 Pregled sintakse u hebrejskom Starom zavetu, prim. prev.

33 Praktična gramatika klasičnog hebrejskog jezika, prim. prev.

SKRAĆENICE UPOTREBLJENE U OVOM KOMENTARU

AB	<i>Anchor Bible Commentaries</i> ³⁴ , urednici: Vilijam Foksvell Olbrajt (William Foxwell Albright) i Dejvid Noel Fridman (David Noel Freedman)
ABD	<i>Anchor Bible Dictionary</i> ³⁵ (6 tomova), urednik: Dejvid Noel Fridman (David Noel Freedman)
ABPS	<i>American Baptist Publication Society</i> ³⁶
AKOT	<i>Analytical Key to the Old Testament</i> ³⁷ , Džon Džozef Ovens (Jovan Joseph Owens)
ANET	<i>Ancient Near Eastern Texts</i> ³⁸ , Džejms Pričard (James B. Pritchard)
ASV	<i>American Standard Version</i> ³⁹
AV	<i>Authorized Version</i> ⁴⁰
BAGD	<i>A Greek-English Lexicon of the New Testament and Early Christian Literature</i> ⁴¹ , Valter Bauer (Walter Bauer), drugo izdanje, urednici Gingrič (F. W. Gingrich) i Frederik Danker (Fredrick Danker)
BDB	<i>A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament</i> ⁴² , Fransis Braun (F. Brown), Samjuel Drajver (S. R. Driver) i Čarls Brigs (C. A. Briggs).
BHS	<i>Biblia Hebraica Stuttgartensia</i> ⁴³ , GBS, 1997
EJ	<i>Encyclopedia Judaica</i> ⁴⁴
IDB	<i>The Interpreter's Dictionary of the Bible</i> ⁴⁵ (4 toma), urednik Džordž Batrik (George A. Buttrick)
ISBE	<i>International Standard Bible Encyclopedia</i> ⁴⁶ (5 tomova), urednik: Džejms Or (James Orr)
JB	<i>Jerusalem Bible</i> ⁴⁷

---

34 Biblijski komentari *Anchor* (sidro), prim. prev.

35 Biblijski rečnik *Anchor* (sidro), prim. prev.

36 Izdavačko društvo američkih baptista, prim. prev.

37 Ključ za analizu Starog zaveta, prim. prev.

38 Tekstovi sa Starog bliskog istoka, prim. prev.

39 Američka standardna verzija, prim. prev.

40 Odobrena verzija, prim. prev.

41 Grčko-engleski leksikon Novog zaveta i rane hrišćanske književnosti, prim. prev.

42 Hebrejsko-engleski rečnik Starog zaveta, prim. prev.

43 Študgartska hebrejska Biblija, prim. prev.

44 Enciklopedija jevrejskog naroda, prim. prev.

45 Tumačev biblijski rečnik, prim. prev.

46 Standardna međunarodna enciklopedija Biblije, prim. prev.

47 Jerusalimska Biblija, prim. prev.

JPSOA	<i>The Holy Scriptures According to the Masoretic Text: A New Translation (The Jewish Publication Society of America)</i> ⁴⁸
KB	<i>The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament</i> ⁴⁹ , Ludvig Keler (Ludwig Koehler) i Valter Baumgartner (Walter Baumgartner).
KJV	<i>King James Version</i> ⁵⁰
LAM	<i>The Holy Bible From Ancient Eastern Manuscripts</i> ⁵¹ (Pešita), Džordž Lamza (George M. Lamsa)
LXX	<i>Septuaginta</i> (grčko-engleska), izdavač: Zondervan, 1970.
MOF	<i>A New Translation of the Bible</i> ⁵² , Džejms Mofat (James Moffatt)
MT	Masoretski hebrejski tekst
NAB	<i>New American Bible Text</i> ⁵³
NASB	<i>New American Standard Bible</i> ⁵⁴
NEB	<i>New English Bible</i> ⁵⁵
NET	<i>NET Bible: New English Translation</i> ⁵⁶ , drugo probno izdanje
NIDNTT	<i>New International Dictionary of New Testament Theology</i> ⁵⁷ (4 toma), Kolin Braun (Colin Brown)
NIDOTTE	<i>New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis</i> ⁵⁸ (5 tomova), urednik Vilem Van Gemeren (Willem A. Van Gemeren)
NIV	<i>New International Version</i> ⁵⁹
NJB	<i>New Jerusalem Bible</i> ⁶⁰
NKJV	<i>New King James Version</i> ⁶¹

---

48 Sveta pisma prema masoretskom tekstu: novi prevod (jevrejsko izdavačko društvo Amerike), prim. prev.

49 Rečnik hebrejskih i aramejskih reči Starog zaveta, prim. prev.

50 Verzija kralja Džejmsa, prim. prev.

51 Sveto pismo zasnovano na drevnim Istočnim rukopisima, prim. prev.

52 Novi prevod Biblije, prim. prev.

53 Tekst nove američke Biblije, prim. prev.

54 Nova američka standardna Biblija, prim. prev.

55 Nova engleska Biblija, prim. prev.

56 Biblija *NET*: novi engleski prevod, prim. prev.

57 Novi međunarodni rečnik novozavetne teologije, prim. prev.

58 Novi međunarodni rečnik starozavetne teologije i egzegeze, prim. prev.

59 Nova međunarodna verzija, prim. prev.

60 Nova jerusalimska Biblija, prim. prev.

61 Nova verzija kralja Džejmsa, prim. prev.

<i>NRSV</i>	<i>New Revised Standard Bible</i> ⁶²
<i>OTPG</i>	<i>Old Testament Parsing Guide</i> ⁶³ , Tod Bil (Todd S. Beall), Vilijam Benks (William A. Banks) i Kolin Smit (Colin Smith)
<i>REB</i>	<i>Revised English Bible</i> ⁶⁴
<i>RSV</i>	<i>Revised Standard Version</i> ⁶⁵
<i>SEPT</i>	<i>Septuaginta</i> (grčko-engleska), izdavač: <i>Zondervan</i> , 1970.
<i>SSP</i>	Savremeni srpski prevod Biblije ⁶⁶
<i>TCNT</i>	<i>The Twentieth Century New Testament</i> ⁶⁷
<i>TEV</i>	<i>Today's English Version</i> ⁶⁸ , udruženje <i>United Bible Societies</i> ⁶⁹
<i>UBS⁴</i>	<i>United Bible Societies' The Greek New Testament</i> ⁷⁰ , četvrto popravljeno izdanje
<i>YLT</i>	<i>Young's Literal Translation of the Holy Bible</i> ⁷¹ , Robert Jang (Robert Young)
<i>ZPBE</i>	<i>Zondervan Pictorial Bible Encyclopedia</i> ⁷² (5 tomova), urednik Meril Teni (Merrill C. Tenney)

---

62 Nova ispravljena standardna Biblija, prim. prev.

63 Vodič za gramatičko raščlanjivanje Starog zaveta, prim. prev.

64 Ispravljena engleska Biblija, prim. prev.

65 Ispravljena standardna verzija, prim. prev.

66 Ukoliko nije drugačije naznačeno, svi delovi Svetog pisma navedeni u ovom komentaru preuzeti su iz Savremenog srpskog prevoda (SSP^{TM}), iz izdanja Biblija: Savremeni srpski prevod © 2015 *Bible League International*. Preuzeto s odobrenjem. (prim. prev.)

67 Novi zavet za dvadeseti vek, prim. prev.

68 Savremena engleska verzija, prim. prev.

69 Ujedinjena biblijska društva, prim. prev.

70 Grčki Novi zavet u izdanju udruženja *United Bibles Societies* (ujedinjena biblijska društava), prim. prev.

71 Jangov doslovni prevod svete Biblije, prim. prev.

72 Zondervanova biblijska enciklopedija u slikama, prim. prev.

STARI ZAVET KAO ISTORIJA (iz Postanja i Knjige Isusa Navina)

Hrišćanstvo i judaizam su istorijske religije i svoju veru temelje na istorijskim događajima (kojima pridodaju svoja tumačenja). Problem nastaje kad pokušamo da definišemo šta je „istorija” ili „istorijsko proučavanje”. Mnogi problemi u savremenim teološkim tumačenjima potiču od savremnih književnih ili istorijskih pretpostavki koje prenosimo u prošlost i primenjujemo ih na bliskoistočnjačku književnost Biblije. Ne samo da se pri tome ne poštuju postojeće vremenske i kulturne razlike, nego ni one književne. Kao savremeni zapadnjaci mi prosto ne razumemo književne vrste i izražajna sredstva spisa sa Starog bliskog istoka, i stoga ih tumačimo u svetlu zapadnjačkih književnih vrsta.

Pristup proučavanju Biblije koji je preovladavao u XIX veku razdrobio je starozavetne knjige, ne poštujući ih kao istorijske i zaokružene dokumente. Istorijski skepticizam uticao je na hermeneutiku i na istorijsko istraživanje Starog zaveta. Današnji pravac „kanonske hermeneutike” (Brevard Čajlds – eng. Brevard Childs) pomogao je ponovnom usredsređivanju na sadašnji oblik starozavetnog teksta. Po mom mišljenju, to predstavlja dobar most preko ambisa nemačkog višeg kriticizma iz XIX veka. Treba da se bavimo kanonskim tekstom koji je do nas dospelo nepoznatim istorijskim postupkom za koji pretpostavljamo da je bio bogonadahnut.

Mnogi stručnjaci se vraćaju pretpostavci da je Stari zavet istoričan. Time se svakako ne poriču očigledna uređivanja i osavremenjivanja Starog zaveta koja su vršili kasniji jevrejski pisari, ali u pitanju je temeljni povratak Starom zavetu kao punovažnoj istoriji i zapisu stvarnih događaja (s njihovim teološkim tumačenjima).

Evo jednog dobrog navoda iz Harisonovog (R. K. Harrison) članka *Historical and Literary Criticism of the Old Testament*⁷³ iz I toma komentara *The Expositor's Bible Commentary*⁷⁴:

„Uporedna historiografska proučavanja su pokazala da su, zajedno s Hetitima, drevni Jevreji bili najprecizniji, najobjektivniji i najodgovorniji zapisivači istorije Bliskog istoka. Proučavanje knjiga poput Postanja i Ponovljenih zakona u oblasti kritike oblika, zasnovana na određenim tipovima tablica koje su pronađene na nalazištima kao što su Mari, Nuzu i Bogazkoj, pokazalo je da kanonske knjige imaju određene ne-književne parnjake u kulturama nekih naroda s Bliskog istoka. Zbog toga možemo s novom dozom pouzdanja i poštovanja da gledamo na rana jevrejska predanja koja sama sebe predstavljaju kao historiografska.” (str. 232)

Posebno cenim Harisonov (R. K. Harrison) rad, jer on Stari zavet uvek tumači pre svega u svetlu onovremenih događaja, kultura i književnih vrsta.

Ja se na svojim predavanjima o ranoj jevrejskoj književnosti (knjige od Postanja do Ponovljenih zakona i Isus Navin) trudim da uspostavam uverljivu vezu s drugim književnošću i artefaktima sa Starog bliskog istoka.

A. Književna dela sa Starog bliskog istoka koja su podudarna Postanju

1. Najstarija poznata književna paralela kulture opisane u Postanju 1–11 nalazi se na tablicma iz Eble ispisanim klinastim pismom. One su iz severne Sirije i potiču iz približno 2500. godine p.n.e. Pisane su akademskim jezikom.
2. Stvaranje
  - a. Najstariji mesopotamijski tekst koji opisuje stvaranje, *Enuma Eliš*, potiče iz razdoblja između 1900. i 1700. godine p.n.e. Pronađen je u Asurbanipalovoj biblioteci u Ninivi i na još nekoliko drugih mesta. Sedam tablica ovog akademskog teksta ispisanog klinastim pismom opisuje kakao je Marduk stvarao.
    - (1) bogovi *Apsu* (muški bog, slatka voda) i *Tiamat* (boginja, slana voda) imali su neposlušnu i bučnu decu. Ovo dvoje bogova pokušalo je da učitka mlađe bogove.

73 Istorijski i književni kriticizam Starog zaveta, prim. prev.

74 Biblijski komentar za učitelje, prim. prev.

- (2) jedno od božije dece, *Marduk*, pomogao je da se *Tiamat* pobedi. Od njenog tela je načinio zemlju.
- (3) *Marduk* je stvorio ljude od drugog poraženog boga, *Kingu*, koji je bio muž boginje *Tiamat* nakon *Apsuove* smrti. Ljudski rod je nastao od *Kinguove* krvi.
- (4) *Marduk* je učinjen poglavarom vavilonskog panteona.
- b. „Pečat stvaranja” je tablica ispisana klinastim pismom na kojoj je slika golog muškarca i gole žene kraj drveta neke voćke oko čijeg debla je obmotana zmija iznad ženinog ramena, tako da izgleda kao da razgovara s njom.
3. Stvaranje i Potop – *Ep o Atrahasisu* beleži pobunu nižih bogova zbog previše rada i stvaranje sedam ljudskih parova kako bi ljudi vršili dužnosti umesto nižih bogova. Zbog (1) prenaseljenosti i (2) buke, broj ljudi je smanjen pomoću bolesti, dve velike gladi i konačno Potopa, koji je isplanirao *Enlil*. Ovi glavni događaji su u istom redosledu kao u Postanju 1–8. Ovaj klinasti tekst potiče iz sličnog vremena kao *Enuma Eliš* i *Ep o Gilgamešu*, približno iz razdoblja između 1900. i 1700. godine p.n.e. Sva ova dela su na akademskom jeziku.
4. Nojev potop
  - a. Sumerska tablica iz Nipura, zvana *Postanje iz Eridua*, koja potiče iz približno 1600. godine p.n.e. priča o *Ziusudri* i dolazećem potopu.
    - (1) *Enka*, bog vode, upozorio je na dolazeći potop
    - (2) *Ziusudra*, car-sveštenik, spasao se u velikoj lađi
    - (3) Potop je trajao sedam dana
    - (4) *Ziusudra* je otvorio prozor na lađi i pustio nekoliko ptica da vidi da li se pojavilo kopno
    - (5) Kad je izašao iz lađe prineo je na žrtvu jednog junca i ovce
  - b. Mešoviti vavilonski izveštaj o potopu, nastao iz četiri sumerske priče i poznat kao *Ep o Gilgamešu*, izvorno potiče iz razdoblja približno između 2500. i 2400. godine p.n.e., mada pisani mešoviti oblik pisan akademskim jezikom i klinastim pismom potiče iz mnogo kasnijeg razdoblja. U njemu se priča o *Utnapištimu*, koji je preživeo potop i koji priča *Gilgamešu*, caru *Uruka*, kako je preživeo veliki potop i kako mu je dat večni život.
    - (1) *Ea*, bog vode, upozorio je *Utnapištima* (vavilonski oblik imena *Ziusudra*) na dolazeći potop i rekao mu da izgradi lađu
    - (2) *Utnapištim* i njegova porodica preživeli su potop, a s njima i izabrane lekovite biljke
    - (3) Potop je trajao sedam dana
    - (4) Lađa se zaustavila u severoistočnoj Persiji, na gori Nisir
    - (5) Pustio je tri različite ptice da vidi da li se već pojavilo kopno
5. Mesopotamijska književna dela koja opisuju drevni potop koristila su isti izvor. Imena se često razlikuju, ali tok priče je isti. Na primer, *Ziusudra*, *Atrahasis* i *Utnapištim* su različita imena istog ljudskog cara.
6. Istorijske podudarnosti s ranim događajima iz Postanja mogu se objasniti u svetlu čovekovog znanja i iskustva o Bogu koji su stečeni pre rasejanja (Postanje 10–11). Srž ovih istinitih istorijskih sećanja je obrazložena i mitologizovana i tako su nastali postojeći izveštaji o potopu koji su slični u celom svetu. Isto se može reći i za stvaranje (Postanje 1–2) i za ukrštanje ljudi i anđela (Postanje 6).
7. Vreme praotaca (srednje bronzano doba)
  - a. Tablice iz Marija – pravni tekstovi (amonska kultura) i lični tekstovi napisani akademskim jezikom i klinastim pismom, otprilike 1700. godine p.n.e.

- b. Tablice iz Nuzija – arhive nekih porodica (horijska ili hurijska kultura), napisane akademskim jezikom i klinastim pismom, oko stotinu milja jugozapadno od Ninive, približno između 1500. i 1300. godine p.n.e. U njima su zapisani postupci porodičnog poslovanja. Za više konkretnih primera vidite: Volton (Walton), str. 52-58.
  - c. Tablice iz Alalaka – tekstovi iz severne Sirije ispisani klinastim pismom, oko 2000. godine p.n.e.
  - d. Neka imena iz Postanja se pojavljuju kao imena mesta u tablicama iz Marija: Seruh, Falek (Peleg), Tara, Nahor. I druga biblijska imena su bila česta: Avraam, Isak, Jakov, Lavan i Josif.
8. „Uporedna historiografska proučavanja su pokazala da su, zajedno s Hetitima, drevni Jevreji bili najprecizniji, najobjektivniji i najodgovorniji zapisivači istorije Bliskog istoka.” – Harison (R. K Harrison), *Biblical Criticism*⁷⁵, str. 5.
9. Arheologija je značajno doprinela utvrđivanju istoričnosti Biblije. Ipak, potrebna je reč opomene. Arheologija nije potpuno pouzdan vodič iz sledećih razloga:
- a. zbog loše tehnike ranih iskopavanja
  - b. zbog raznovrsnih, veoma subjektivnih tumačenja pronađenih artefakata
  - c. zbog nedostatka hronologije Starog bliskog istoka oko koje bi se svi složili (mada se na njoj radi na osnovu godova drveća)
- B. Egipatski izveštaji o stvaranju se mogu naći kod Džona Voltona (Jovan W. Walton), *Ancient Israelite Literature in Its Cultural Context*⁷⁶, izdavač: Zondervan, Grand Rapids, MI, 1990. godine, str. 23-34, 32-34.
- 1. U egipatskoj književnosti stvaranje je počelo neustrojenim, haotičnim, pradavnim vodama. Stvaranje je predstavljeno kao ustrojstvo koje se razvija iz vodenog rasula.
  - 2. U egipatskoj književnosti iz Memfisa stvaranje se dogodilo Ptahovom izgovorenim rečju.
- C. Podudarnosti između Knjige Isusa Navina i književnosti sa Starog bliskog istoka
- 1. Arheologija je pokazala da je većina velikih gradova opasanih zidinama u Hanaanu uništena i brzo ponovo izgrađena oko 1250. godine p.n.e.
    - a. Hacor
    - b. Lahiš
    - c. Betel
    - d. Devir (prethodno se zvao Kirjat Sefer, 15:15)
  - 2. Arheologija nije uspela da potvrdi ili ospori biblijski izveštaj o padu Jerihona (vidite: Isus Navin 6). To je zbog toga što je to mesto u lošem stanju:
    - a. vremenske prilike, položaj
    - b. kasnija izgradnja na starom mestu pomoću starijih materijala
    - c. nesigurno datiranje slojeva
  - 3. Arheologija je pronašla žrtvenik na gori Eval koji je možda povezan s Isusom Navinom 8:30-31 (Ponovljeni zakoni 27:2-9). Veoma je sličan opisu koji je pronađen u Mišni (u Talmudu).
  - 4. Tekstovi iz Ras Šamre pronađeni u Ugaritu pokazuju kakvi su bili život i religija oko 1400. godine p.n.e.
    - a. mnogobožačko obožavanje prirode (kult plodnosti)
    - b. *El* je bio najvažnije božanstvo
    - c. *Elova* žena se zvala *Ašera* (kasnije *Va'alova* žena), koju su slavili u obliku rezbarene motke ili živog drveta, što je simbolizovalo „drvo života”

75 Biblijski kriticizam, prim. prev.

76 Drevna izraelska književnost u svom kulturnom kontekstu, prim. prev.

- d. *Va'al (Haddad)*, bog oluje, bio je njihov sin
  - e. *Va'al* je postao „najviši bog” hanaanskog panteona. Njegova žena se zvala *Anat*
  - f. obredi su bili slični kao *Izidini* i *Ozirisovi* u Egiptu
  - g. poklonstvo *Va'alu* odvijalo se pretežno na uzvišicama ili kamenim platformama (obredna prostitucija)
  - h. *Va'al* je simbolizovan podizanjem kamenog stuba (falusa)
5. Precizan spisak imena drevnih gradova ukazuje na pisca iz tog drevnog vremena, a ne na kasnije urednike.
- a. Jerusalim je nazvan Jevus u Isusu Navinu 15:8 i 18:16,28 (u 15:63 stoji da su Jevusejci još bili u delu Jerusalima)
  - b. Hevron je nazvan Kirjat-Arba u Isusu Navinu 14:15; 15:13,54; 20:7; 21:11
  - c. Kirjat-Jearim je nazvan Vaala u 15:9,10
  - d. Sidon se spominje kao najveći feničanski grad, a ne Tir, koji je kasnije postao glavni grad (Isus Navin 11:8, 13:6, i 19:28).

STAROZAVETNA ISTORIOGRAFIJA U SVETLU ONOVREMENIH KULTURA BLISKOG ISTOKA

Mesopotamijski izvori

1. Kao i u većini drevne književnosti, glavni junak je obično car ili neki narodni junak.
2. Događaji su često ulepšani iz propagandnih razloga.
3. Obično se ne beleži ništa negativno.
4. Cilj je bio da se podrže postojeće ustanove ili da se objasni nastanak novog poretka.
5. Iskrivljivali su istoriju na sledeće načine:
  - a. kitnjastim izveštajima o velikim pobedama
  - b. predstavljanjem prošlih postignuća kao da su sadašnja
  - c. beleženjem samo pozitivnih strana
6. Književnost nije služila samo kao propaganda, nego i kao sredstvo poučavanja

Egipatski izvori

1. Podržavaju veoma statičan pogled na život, život na koji vreme ne utiče.
2. Car i njegova porodica su tema većeg dela književnosti.
3. Poput mesopotamijske književnosti, cilj joj je bio propaganda
  - a. bez negativnih strana
  - b. ulepšane dobre strane

Rabinski izvori (kasniji)

1. Pokušaj da se Sveto pismo učini primenjivim kroz Midraš, koji polazi od tumačeve vere i kreće se ka biblijskom tekstu, a ne usredsređuje se na piščevu nameru, ni na istorijske okolnosti teksta:
  - a. *Halaka* se bavi istinama ili pravilima za život
  - b. *Hagada* se bavi primenom i ohrabrenjem za život
2. *Pešer* – kasniji razvoj koji se vidi u svicima s Mrtvog mora. Koristio je tipološki pristup kako bi u sadašnjim okolnostima video ispunjenje proroštava iz prošlosti. Trenutne okolnosti shvatane su kao predskazani *eshaton* (novo doba koje dolazi).

Očigledno je da su književne vrste sa Starog bliskog istoka i kasnija jevrejska književnost drugačije od Svetog pisma starog zaveta. Iako često imaju zajedničke odlike s onovremenom književnošću, starozavetne književne vrste jedinstvene su na mnogo načina, pogotovo u svojim opisima istorijskih događaja. Jevrejskoj istoriografiji je najbliža hetitska književnost.

Treba naglasiti koliko je drevna istoriografija različita od savremene zapadnjačke istoriografije. U toj razlici leži problem za tumačenje. Savremena istoriografija se trudi da bude objektivna (po mogućstvu bez propagande) i da hronološkim redom zabeleži šta se „stvarno dogodilo"! Pokušava da zabeleži „uzroke i posledice" istorijskih događaja. Obiluje pojedinostima!

Istorija koja je zapisana na Bliskom istoku nije poput savremene istorije, ali to ne znači da je pogrešna, lošija ili nepouzdana. Savremena zapadnjačka istorijska dela odražavaju predrasude svojih pisaca. Biblijska istorija je drugačija po svojoj samoj prirodi (jer je bogonadahnutu). U izvesnom smislu, biblijska istorija se gleda očima vere bogonadahnutog pisca i pisana je s teološkim ciljevima na umu, ali ipak je u pitanju valjan istorijski izveštaj.

Istoričnost Starog zaveta mi je važna kad nekome obrazlažem svoju veru. Ako se može pokazati da je Biblija istorična, onda su i oni njeni iskazi koji se moraju prihvatiti verom jači u očima neverujućih. Moja vera se ne temelji na istorijskim potvrđenjima koja pružaju arheologija ili antropologija, ali one mi pomažu da počnem nekome da saopštavam poruku Biblije i pružaju joj verodostojnost koju inače ne bi imala.

Da sažeto zaključimo, istoričnost ne funkcioniše u oblasti bogonadahnutosti, nego u oblastima apologetike i evangelizacije.

KNJIŽEVNA VRSTA I TUMAČENJE: STAROZAVETNA NARACIJA

I. Uvodne napomene

- A. Odnos Starog zaveta i drugih načina da se zabeleže događaji
  - 1. Ostala književnost sa Starog bliskog istoka je mitološka
    - a. Mnogobožačka (obično s bogovima koji su slični ljudima i odražavaju sile prirode, uz upotrebu motiva međusobnog sukoba)
    - b. Zasnovana na prirodnim ciklusima (bogovi koji umiru, bogovi koji nastaju)
  - 2. Grčko-rimska mitologija je više služila za zabavu i ohrabrenje nego za beleženje samih istorijskih događaja (Homer na mnogo načina odražava mesopotamijske motive)
- B. Upotreba tri nemačke reči verovatno oslikava razliku među vrstama ili definicijama istorije:
  - 1. *Historie* (histori) – beleženje događaja (suvih činjenica)
  - 2. *Geschichte* (gešihthe) – tumačenje događaja i njihovog značaja za čovečanstvo
  - 3. *Heilsgeschichte* (hajlsgešihthe) – odnosi se prvenstveno na Božiji naum o otkupljenju i na njegova dela u tom istorijskom poduhvatu
- C. Starozavetna i novozavetna naracija su *Geschichte* koja vodi do razumevanja *Heilsgeschichte*. Ona beleži izabrane i teološki usmerene istorijske događaje.
  - 1. samo izabrane događaje
  - 2. hronologija nije toliko važna kao teologija
  - 3. događaji su zabeleženi da otkriju istinu
- D. Naracija je najčešća književna vrsta Starog zaveta. Procenjeno je da naracija čini oko 40% Starog zaveta. To znači da je ova književna vrsta korisna Svetom Duhu za saopštavanje Božije poruke i Božije naravi palom ljudskom rodu. Ali u naraciji se to ne saopštava neposrednim iskazima (kao u novozavetnim poslanicama), nego je saopšteno posredno, ili u sažetku, ili kroz izabrani razgovor ili monolog. Čitalac neprestano mora da postavlja sledeća pitanja: Zašto je ovo zabeleženo? Šta je naglašeno? Koji je teološki cilj zapisa?

Time nimalo ne omalovažavamo istoriju, ali prepoznavamo da je istorija ovde sluga i kanal otkrivenja.

II. Biblijska naracija

- A. Bog je aktivno uključen u svet koji je stvorio. Bogonadahnuti pisci Biblije izabrali su određene događaje koji otkrivaju Boga. Bog je glavna ličnost Starog zaveta.
- B. Svaka naracija vrši nekoliko uloga:
  - 1. Ko je Bog i šta radi u svetu koji je stvorio?
  - 2. Bog se bavio pojedncima i narodima i zapisi o tome otkrivaju istinu o ljudskom rodu
  - 3. Na primer, zapazite kako je vojna pobeda Isusa Navina bila neodvojivo vezana za vernost Savezu (vidite 1:7-8; 8:30-35).
- C. Često je nekoliko odlomaka naracije povezano u veću celinu koja otkriva jednu teološku istinu.

III. Načela za tumačenje starozavetne naracije

- A. Najbolju raspravu o tumačenju starozavetne naracije koju sam do sada video napisao je Daglas Stjuart (Douglas Stuart) u knjizi *Kako tumačiti Bibliju*⁷⁷, str. 89-90.
  - 1. Starozavetna naracija obično ne izlaže doktrinu neposredno.
  - 2. Starozavetna naracija obično oslikava neku doktrinu ili doktrine o kojima na drugom mestu u Bibliji postoji izričita pouka.
  - 3. Naracija beleži šta se dogodilo, a ne nužno šta je trebalo da se dogodi ili šta treba da se dogodi svaki put. Stoga svaki narativni odlomak nema jednu prepoznatljivu pouku.
  - 4. Postupci ljudi u narativnim odlomcima ne moraju nužno da budu dobar primer za nas. Često je u pitanju upravo suprotno.

77 Izvori, Osijek, 1999. Izvornik: *How to Read the Bible For All Its Worth*, str. 83-84

5. Većina starozavetnih likova je daleko od savršenstva, a takva su i njihova dela.
  6. Na kraju narativnog odlomka ne saznajemo uvek da li je to što se dogodilo bilo dobro ili loše. Od nas se očekuje da to sami prosudimo na osnovu Božijih neposrednih i izričitih pouka u drugim delovima Svetog pisma.
  7. Svi narativni odlomci su selektivni i nepotpuni. Nisu uvek navedene sve potrebne pojedinosti (vidite: Jovan 21:25). To što nalazimo u nekom narativnom odlomku je sve za šta je bogonadahnuti pisac smatrao da je važno da znamo.
  8. Narativni odlomci nisu napisani da odgovore na sva naša teološka pitanja. Njihova svrha je tačno određena, sprecifična i ograničena, i tiče se samo određenih pitanja, dok ostavlja da na druga pitanja bude odgovoreno na drugi način i na drugom mestu.
  9. Narativni odlomci nas mogu poučavati neposredno (nekim jasnim iskazom) ili posredno (jasno podrazumevajući nešto bez izričitog iskaza).
  10. Sve u svemu, Bog je glavni junak svih narativnih odlomaka Svetog pisma.
- B. Još jedna dobra rasprava o tumačenju naracije nalazi se u knjizi Voltera Kajzera (Walter Kaiser) *Toward Exegetical Theology*⁷⁸:
- „Jedinstveno svojstvo narativnih odlomaka Svetog pisma je to što pisac obično dozvoljava da reči i dela ljudi iz njegove naracije saopšte srž njegove poruke. Stoga, umesto da nam se obraća izričitim iskazima, poput onih koje nalazimo u doktrinalnim ili propisujućim odlomcima Svetog pisma, pisac teži da ostane donekle u pozadini po pitanju izričitog poučavanja ili prosuđivanja. Zbog toga je neophodno prepoznati širi kontekst kome određeni narativni odlomak pripada i postaviti pitanje zašto je pisac izabrao baš te događaje i zašto ih je poređao baš tim redosledom. Dva ključa za tumačenje su *redosled* epizoda i *izbor* pojedinosti iz gomile mogućih govora, osoba i epizoda. Osim toga, na pitanja kako je Bog reagovao na te ljude i šta misli o njima često se mora odgovoriti na osnovu načina na koji pisac dozvoljava nekoj osobi ili grupi ljudi da reaguju na vrhuncu izabranog sleđa događaja. To važi u slučajevima kad pisac nije prekinuo naraciju da dâ svoje (u tom slučaju Božije) mišljenje o tome što se dogodilo.” (str. 205).
- C. Istina se u narativnim odlomcima nalazi na nivou prirodne tekstualne celine, a ne u pojedinostima. Čuvajte se izdvajanja pojedinosti iz konteksta i upotrebe starozavetne naracije kao primera za svoj život.
- IV. Dva nivoa tumačenja
- A. Jahveova otkupiteljska dela kao otkrivenje za Avraamove potomke
  - B. Jahveova volja za život svakog vernika (u svim razdobljima)
  - C. Prvi se usredsređuje na poznavanje Boga (spasenje), a drugi na služenje Bogu (hrišćanski život vere, vidite: Rimljanima 15:4, Prva Korinćanima 10:6,11).

---

78 Prema egzegetskoj teologiji, prim. prev.

REČ PISCA: KAKO OVAJ KOMENTAR MOŽE DA VAM POMOGNE?

Tumačenje Svetog pisma je umni i duhovni postupak u kom se trudimo da shvatimo drevnog bogonadahnutog pisca kako bismo shvatili Božiju poruku i zatim je primenili u vremenu u kom živimo.

Duhovna strana ovog postupka je od ključnog značaja, ali ga je teško definisati. On zahteva naše predanje i otvorenost prema Bogu. Treba da budemo gladni (1) Boga i (2) bogopoznanja, i (3) voljni da mu služimo. Ovaj deo postupka se sastoji iz molitve, ispovedanja greha i spremnosti na da se promeni način života. Sveti Duh ima ključnu ulogu u postupku tumačenja, ali i dalje je zagonetka zašto iskreni i pobožni hrišćani različito shvataju Sveto pismo.

Umni deo postupka je lakše opisati. Treba da budemo dosledni i pošteni u svom postupanju s biblijskim tekstom, a ne pod uticajem ličnih ili denominacijskih sklonosti. Svi smo pod uticajem istorijskog razdoblja u kom živimo i niko među nama nije nepristrasan i neopredeljen tumač. Zato vam ovaj komentar predstavlja pažljiv umni postupak koji sadrži tri načela tumačenja i ustrojen je tako da nam pomogne da se odupremo sopstvenim sklonostima.

Prvo načelo

Prvo načelo glasi da treba uzeti u obzir istorijske okolnosti u kojima je dotična biblijska knjiga napisana i specifičan istorijski povod za njeno pisanje. Svaki biblijski pisac je pisao s određenom svrhom na umu i želeo je da saopšti određenu poruku. Biblijski tekst danas ne može imati značenje koje izvorni, drevni i bogonadahnuti pisac nije imao na umu. Piščeva namera je ključ za tumačenje – a ne naše istorijske, emotivne, kulturne, lične i denominacijske potrebe. Primena je neodvojiva od tumačenja, ali ispravno tumačenje uvek treba da prethodi primeni. Mora se ponovo naglasiti da svaki biblijski tekst ima samo jedno jedino značenje. Upravo to značenje je biblijski pisac, vođen Svetim Duhom, nameravao da saopšti svojim savremenima. Ovo jedno značenje može imati višestruku primenu u različitim kulturama i okolnostima, ali svaka primena mora biti povezana s glavnom istinom biblijskog pisca. Zato ovaj serijal komentara s vodičem za proučavanje uvek sadrži uvod u biblijsku knjigu koja se obrađuje.

Drugo načelo

Drugo načelo glasi da treba uočiti delove iz kojih se knjiga sastoji. Svaka biblijska knjiga je zaokruženo delo. Nijedan tumač nema pravo da deo istine izdvoji, a da ostale delove zanemari. Zato treba da se trudimo da shvatimo svrhu cele biblijske knjige pre nego što pristupimo tumačenju njenih delova. Ni manji komadi teksta – poglavlja, pasusi i stihovi – ne mogu imati značenje koje čitav deo knjige nema. Tumačenje treba da počne deduktivnim pristupom, od celine, i da onda pređe na induktivni pristup, na delove. Zato je ovaj biblijski komentar osmišljen tako da pomogne proučavaocima da prouče strukturu svakog dela knjige do nivoa pasusa. Podela na pasuse i poglavlja nije bogonadahnuti, ali nam pomaže kod uočavanja misaonih celina.

Tumačenje na nivou pasusa – a ne na nivou rečenice, dela rečenice, fraze ili reči – jeste ključ za uočavanje značenja koje je biblijski pisac imao na umu. Pasus se određuje na osnovu objedinjujuće teme, koja se često naziva i predmet ili tematska rečenica. Svaka reč, fraza, deo rečenice i svaka cela rečenica pasusa nekako su povezani s tom objedinjujućom temom. Oni je ograničavaju, proširuju, objašnjavaju ili je dovode u pitanje. Pravi ključ za ispravno tumačenje je praćenje piščeve misli pasus po pasus, i to treba učiniti sa svakim delom knjige. Ovaj komentar pomaže proučavaocima da to učine poredeći podele u savremenim engleskim prevodima. Ovi prevodi su izabrani jer primenjuju različite pristupe prevodenju:

1. *The United Bible Societies' Greek text*⁷⁹ – popravljeno četvrto izdanje (UBS⁴). Podelu na pasuse su izvršili savremeni stručnjaci za biblijski tekst.
2. *The New King James Version*⁸⁰ (NKJV) je doslovan prevod, urađen po načelu „reč za reč”. Zasnovan je na grčkim rukopisima iz tradicije poznate pod imenom *Textus Receptus*. Njegovi pasusi su duži nego kod ostalih prevoda, a takve duže celine pomažu proučavaocima da uoče objedinjujuću temu.
3. *The New Revised Standard Version*⁸¹ (NRSV) je prevod urađen po izmenjenom načelu „reč za reč”. On predstavlja prelaznu tačku prema sledeća dva savremena prevoda. Njegova podela na pasuse veoma pomaže u prepoznavanju tema.
4. *The Today's English Version*⁸² (TEV) je prevod urađen po načelu „dinamičkog ekvivalenta”. Objavilo ga je udruženje *United Bible Societies*⁸³. Ovaj prevod nastoji da Bibliju prevede tako da savremeni čitaoci s engleskog govornog područja mogu da shvate značenje grčkog teksta. Njegova podela na pasuse, posebno u evanđeljima, često je izvršena prema govorniku, a ne tematski, isto kao i engleski prevod *NIV*, što nije korisno u postupku tumačenja. Zanimljivo je da i *UBS*⁴ i *TEV* imaju istog izdavača, ali različitu podelu na pasuse.
5. *The Jerusalem Bible*⁸⁴ (*JB*) je prevod urađen po načelu „dinamičkog ekvivalenta”. Urađen je na osnovu rimokatoličkog prevoda na francuski. Korisno je izvršiti poređenje s ovom podelom na pasuse koja je izvršena s evropskog stanovišta.
6. U ovom komentaru je naveden tekst iz prevoda *Updated New American Standard Bible*⁸⁵ (*NASB*) koji je objavljen 1995. godine. Urađen je po načelu „reč za reč”. Deo komentara koji obrađuje tekst stih po stih prati podelu iz ovog prevoda.

Treće načelo

Treće načelo glasi da treba čitati razne prevode Svetog pisma kako bi se stekao uvid u što širi opseg mogućih značenja (u semantičko polje) biblijskih reči i fraza. Neka grčka fraza često može da se shvati na nekoliko načina. Različiti prevodi ističu te različite mogućnosti i pomažu nam da prepoznamo i objasnimo razlike među grčkim rukopisima Svetog pisma. Te razlike ne utiču na doktrinu, ali nam pomažu da pokušamo da dođemo do izvornog teksta koji je proizašao iz pera drevnog pisca.

Ovaj komentar pruža proučavaocima brz način da provere svoja tumačenja, ali ne s namerom da pruži konačne odgovore, nego da pruži potrebne podatke i izazove na razmišljanje. Druga moguća tumačenja često nam pomognu da ne budemo malograđanski nastrojeni, dogmatični i zarobljeni okvirima svoje denominacije. Tumači treba da imaju na raspolaganju širi opseg mogućih tumačenja da bi shvatili koliko drevni tekst može da bude dvosmislen. Zapanjujuće je koliko se hrišćani koji tvrde da im je Biblija izvor istine malo slažu oko njenog značenja.

Ova načela su mi pomogla da se u velikoj meri oduprem uticaju istorijskog razdoblja u kom živim jer su me primorala da se uhvatim u koštac sa drevnim tekstom. Nadam se da će i vama biti na blagoslov.

Bob Atli (Bob Utley)
27. jun 1996.

79 Grčki tekst u izdanju udruženja *United Bible Societies* (ujedinjena biblijska društava), prim. prev.

80 Nova verzija kralja Džejmsa, prim. prev.

81 Nova ispravljena standardna verzija, prim. prev.

82 Savremena engleska verzija, prim. prev.

83 Ujedinjena biblijska društva, prim. prev.

84 Jerusalimska Biblija, prim. prev.

85 Ažurirana nova američka standardna Biblija (prim. prev.) Ona je upotrebljena u izvornom, engleskom izdanju ovog komentara. Što se tiče ovog prevoda komentara, ukoliko nije drugačije naznačeno, svuda je upotrebljen Savremeni srpski prevod Svetog pisma (SSP^{TM}), prim. prev.

VODIČ ZA DOBRO ČITANJE SVETOG PISMA: LIČNO TRAGANJE ZA PROVERLJIVOM ISTINOM

Sledi kratko objašnjenje hermeneutičke filozofije dr Boba Atlija (Dr. Bob Utley) i metoda koji su upotrebljeni u njegovim komentarima.

Možemo li znati šta je istina? Gde se može naći? Možemo li da je proverimo upotrebom logike? Postoji li neki vrhovni autoritet? Postoje li apsolutne istine koje bi vodile naš život i naš svet? Da li život ima smisla? Zašto smo ovde? Gde idemo? Ova pitanja – o kojima razmišljaju svi razumni ljudi – zaokupljaju ljudski um od početka sveta (Propovednik 1:13-18; 3:9-11). Sećam se svoje potrage za osnovnim životnim osloncem. Bio sam mlad kada sam poverovao u Hrista, prvenstveno na osnovu svedočanstva dragih članova moje porodice. Ali, kako sam rastao, rasla su i moja pitanja o sebi i svetu u kom živim. Jednostavni i izlizani kulturni i religijski odgovori nisu mogli da objasne iskustva o kojima sam čitao i s kojima sam se susretao. Bilo je to vreme zbunjenosti, traganja i čežnje, tokom kog sam često osećao beznađe suočen sa bezosečajnim i grubim svetom u kom sam živeo.

Mnogi su tvrdili da imaju odgovore na ova najdublja pitanja, ali nakon istraživanja i razmišljanja bih uviđao da se oni zasnivaju (1) na ličnoj filozofiji, (2) na drevnim mitovima, (3) na ličnim iskustvima ili (4) na psihičkim projekcijama. Ali meni je bio potreban određen nivo proverljivosti, nekakav dokaz, nešto razumno na čemu bih temeljio svoj pogled na svet, životni oslonac, razlog da živim.

Sve to pronašao sam proučavajući Sveto pismo. Počeo sam da tražim dokaze za pouzdanost Svetog pisma i pronašao sam ih u sledećim oblastima: (1) u arheologiji, koja potvrđuje istorijsku pouzdanost Svetog pisma, (2) u tačnosti i preciznosti starozavetnih proroštava, (3) u jedinstvu biblijske poruke usprkos tome što je njeno zapisivanje trajalo šesnaest vekova, (4) i u ličnim svedočanstvima ljudi čiji životi su se trajno promenili zbog dodira sa Svetim pismom. Hrišćanstvo je zaokružen sistem verovanja i stoga može da se uhvati u koštac sa složenim pitanjima ljudskog života. To mi pružilo razumnu okosnicu života, a iskustvena strana biblijske vere mi je pružila radost i postojanost.

Mislio sam da sam pronašao oslonac svog života – Hrista koji je predstavljen u Svetom pismu. Bio je to uzbudljiv doživljaj koji mi je doneo emotivno olakšanje. Ali i dalje se sećam preneraženosti i bola koje sam doživeo kad sam počeo da uviđam koliko različitih tumačenja Biblije zastupaju čak i ljudi koji pripadaju istim crkvama ili školama mišljenja. Potvrđivanje bogonadahnutosti i pouzdanosti Svetog pisma nije bio kraj, nego tek početak. Kako da proverim ili odbacim različita i protivrečna tumačenja mnogih teških odlomaka Svetog pisma koja zastupaju ljudi koji veruju u njegov autoritet i pouzdanost? (Evandeoski hrišćani veruju u pouzdanost Biblije, ali ne mogu da se slože oko njenog značenja!)

Ovo pitanje je postalo moj životni cilj i versko hodočašće. Znao sam da mi je vera u Hrista pružila veliki mir i radost. Moj um je usred relativizma kulture u kojoj živim i oholog dogmatizma suprotstavljenih religija i denominacija čeznuo za apsolutnim istinama. Tokom potrage za ispravnim pristupom drevnoj književnosti iznenadile su me sopstvene predrasude, nastale zbog istorijskog razdoblja, kulture i denominacije kojoj pripadam i zbog mog ličnog životnog iskustva. Često sam čitao Bibliju samo da bih pronašao potvrđenje za svoje stavove. Koristio sam je kao izvor dogme, kako bih napao druge i istovremeno učvrstio sebe ublažujući svoju nesigurnost i nedostatke. Ovo spoznanje mi je bilo tako bolno!

Iako nikad neću biti potpuno objektivni, ipak mogu da postanem bolji čitalac Svetog pisma. Mogu ograničiti svoje predrasude tako što ću ih prepoznati i priznati da ih imam. Tako i dalje neću biti slobodan od njih, ali ću se suočiti sa sopstvenim slabostima. Sam tumač često je najveći neprijatelj dobrog čitanja Biblije!

Navešću neke pretpostavke s kojima pristupam proučavanju Biblije kako biste mogli da ih ispitajte zajedno sa mnom:

I. Pretpostavke

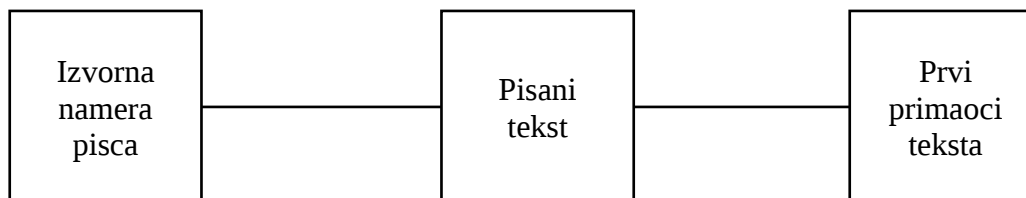
- (1) Verujem da je Sveto pismo jedino bogonadahnuti samootkrivenje jedinog istinitog Boga. Ono stoga treba da se tumači u svetlu namere njegovog božanskog pisca koja je izražena kroz ljudskog pisca u tačno određenim istorijskim okolnostima.
- (2) Verujem da je Sveto pismo pisano za ljude iz naroda – za svakog čoveka! Bog se prilagodio ljudima i jasno nam progovorio u određenim istorijskim i kulturnim okolnostima. Nije nam sakrio istinu, nego želi da je razumemo! Zato Biblija treba da se tumači u svetlu ondašnjeg, a ne našeg vremena. Ona danas ne može imati značenje koje njeni prvi čitaoci ili slušaoci nikako ne bi tako razumeli. Biblija je shvatljiva ljudima prosečne umnosti i koristi normalne obrasce i tehnike ljudske komunikacije.
- (3) Verujem da celo Sveto pismo ima jednu poruku i svrhu. Ono samo sebi ne protivreči, iako sadrži teške i paradoksalne odlomke. Stoga je Sveto pismo svoj najbolji tumač.
- (4) Verujem da svaki odlomak Svetog pisma (isključujući proroštva) ima jedno jedino značenje, koje se zasniva na nameri njegovog bogonadahnutog pisca. Iako nikad ne možemo biti sasvim sigurni koja je bila piščeva namera, postoje mnogi pokazatelji koji nam na nju ukazuju:
  - (a) Književna vrsta (žanr) koja je izabrana za saopštavanje poruke
  - (b) Istorijske okolnosti i naročit povod koji su bili okidač za pisanje
  - (c) Književni kontekst, kako cele biblijske knjige, tako i svakog njenog dela
  - (d) Poredak delova knjige (struktura knjige) i njihov odnos prema poruci cele knjige
  - (e) Gramatičke posebnosti koja su upotrebljene da se saopšti određena poruka
  - (f) Reči koje su izabrane da se ta poruka izloži

Prilikom proučavanja nekog biblijskog odlomka cilj nam je da proučimo svaku od ovih oblasti. Ali pre nego što objasnim svoj metod za dobro čitanje Svetog pisma, dozvolite mi da izložim neke od neprikladnih metoda koji se danas koriste. Upravo oni su stvorili tako velik broj raznovrsnih tumačenja i stoga ih treba izbegavati.

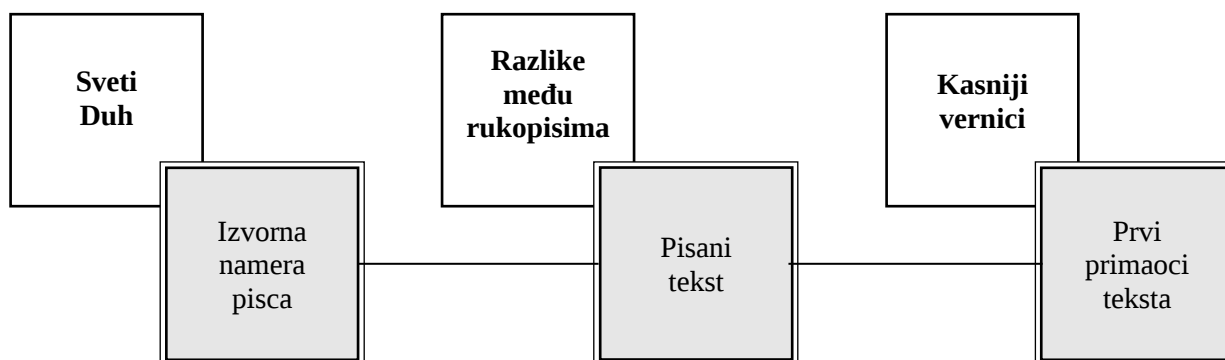
II. Pogrešni metodi tumačenja

- (1) Zanemarivanje književnog konteksta biblijskih knjiga i upotreba svake rečenice, fraze ili čak pojedinačnih reči kao istinosnih iskaza, nepovezano s piščevom namerom i širim kontekstom. Ovo se često naziva „čupanje iz konteksta”.
- (2) Zanemarivanje istorijskih okolnosti biblijske knjige i njihova zamena nekakvim tobože istorijskim okolnostima za koje postoji malo ili nimalo podrške u biblijskom tekstu.
- (3) Zanemarivanje istorijskih okolnosti teksta i čitanje biblijskog teksta kao da su u pitanju jutrošnje mesne novine napisane prvenstveno za današnje pojedinačne hrišćane.
- (4) Zanemarivanje istorijskih okolnosti teksta alegorizacijom iz koje nastaje filozofska ili teološka poruka koja je potpuno nepovezana s prvim primaocima i namerom bogonadahnutog pisca.
- (5) Zanemarivanje izvorne poruke teksta zamenjujući je sopstvenim teološkim sistemom, omiljenom doktrinom ili savremenim pitanjem koje uopšte nije povezano s namerom

bogonadahnutog pisca i porukom koju je zapisao. Ova pojava najčešće sledi nakon čitanja biblijskog teksta s ciljem da se uspostavi autoritet govornika. Ovaj pristup se često naziva „tumačenje reakcijom čitaoca” („Šta ovaj tekst znači za mene?”). Sva pisana ljudska komunikacija sastoji se iz najmanje tri međusobno povezana sastojka:

U prošlosti su se svi pristupi čitanju Biblije usredsređivali na jedan od ova tri sastojka. Ali, da bi se bolje izrazila jedinstvena bogonadahnutost Biblije, potrebno je da se gornji nacrt dopuni:

Neophodno je da sva tri sastojka budu uključena u postupak tumačenja. Da bi provera bila moguća, moje tumačenje se usredsređuje na prva dva sastojka: na pisca i na tekst. Pri tome verovatno reagujem na zloupotrebe teksta koje sam naveo: (1) na alegorizaciju ili produhovljavanje teksta i (2) na tumačenje reakcijom čitaoca („Šta ovaj tekst znači za mene?”). Zloupotreba teksta se može pojaviti u svakom koraku tumačenja. Zato uvek treba proveravati svoje motive, predrasude, pristup tekstu i primenu. Ali kako da ih proverimo ako za tumačenje nema granica, ako u tumačenju ne postoje pravila i merila? Zato nam piščeva namera i struktura njegovog teksta pružaju merila pomoću kojih možemo da ograničimo opseg mogućih ispravnih tumačenja.

Stoga se u svetlu ovih neispravnih pristupa čitanju teksta nameće pitanje koje glasi: Koji to pristupi čitanju i tumačenju Biblije pružaju neku meru proverljivosti i doslednosti?

III. Dobri načini da se pristupi čitanju Svetog pisma

Ovde neću raspravljati o posebnim pristupima za tumačenje pojedinačnih književnih vrsta, nego o opštim načelima hermeneutike koja su dobra za sve svrste biblijskog teksta. Dobra knjiga o posebnim pristupima svakoj književnoj vrsti zove se *Kako tumačiti Bibliju*⁸⁶, a napisali su je Gordon Fi (Gordon Fee) i Daglas Stjuart (Douglas Stuart).

Moj metod se prvo usredsređuje na to da čitalac, pomoću četiri kruga ličnog čitanja, dozvoli Svetom Duhu da baci svetlo na Bibliju. Tako Sveti Duh, biblijski tekst i čitalac dolaze na prvo, a ne na drugo mesto. Čitalac je time istovremeno zaštićen od potpadanja pod prekomerni uticaj biblijskih komentatora.

86 Izvori, Osijek, 1999. Izvornik: *How to Read the Bible For All Its Worth* (izdavač: Zondervan)

Čuo sam jednu izreku koja glasi: „Biblija baca mnogo svetla na komentare.” Ne navodim je da bih omalovažao priručnike za proučavanje, nego da vas podstaknem da ih upotrebite u pravo vreme.

Moramo biti u stanju da obrazložimo svoja tumačenja iz samog biblijskog teksta. U ovih šest oblasti moguća je bar delimična proverljivost:

- (1) Istorijske okolnosti
- (2) Književni kontekst
- (3) Gramatička struktura teksta (sintaksa)
- (4) Onovremena upotreba pojedinih reči
- (5) Odgovarajući uporedni tekstovi
- (6) Književna vrsta

Moramo biti u stanju da objasnimo razloge i logiku na kojima zasnivamo svoja tumačenja. Biblija je naš jedini izvor vere i dela. Na žalost, hrišćani se često ne slažu oko pitanja čemu nas ona uči i šta podržava.

Četiri kruga čitanja osmišljena su tako da se iz njih mogu steći sledeći uvidi koji su važni za tumačenje:

- (1) Prvi krug čitanja
  - (a) Pročitajte celu biblijsku knjigu odjednom. Zatim je ponovo pročitajte iz drugog prevoda, najbolje iz nekog sa drugačijim prevodilačkim pristupom:
    - (i) iz prevoda po načelu „reč za reč” (*NKJV, NASB, NRSV*)
    - (ii) iz prevoda po načelu „dinamičkog ekvivalenta” (*TEV, NJB*)
    - (iii) iz opisnog prevoda (parafraze) (*LB⁸⁷, AB⁸⁸*)
  - (b) Uočite glavnu svrhu pisanja cele knjige. Prepoznajte njenu temu.
  - (c) Ako je moguće, prepoznajte deo knjige ili poglavlje ili pasus ili rečenicu koji jasno iskazuju ovu glavnu svrhu ili temu cele knjige.
  - (d) Prepoznajte koja književna vrsta preovladava
    - (i) U Starom zavetu
      - 1) Hebrejska naracija
      - 2) Hebrejska poezija (mudrosna književnost, psalmi)
      - 3) Hebrejska proroštva (proza i poezija)
      - 4) Zakoni
    - (ii) U Novom zavetu
      - 1) Naracija (evanđelja, Dela apostolska)
      - 2) Parabole (u evanđeljima)
      - 3) Pisma i poslanice
      - 4) Apokaliptična književnost
- (2) Drugi krug čitanja
  - (a) Ponovo pročitajte celu knjigu, ovaj put da biste prepoznali njene najvažnije teme.
  - (b) Zapišite pregled najvažnijih tema knjige i sažeto zabeležite sadržaj svake od njih po jednim jednostavnim iskazom.
  - (c) Uporedite svoj iskaz o svrsi knjige i svoj opšti pregled najvažnijih tema s priručnicima za proučavanje Biblije.
- (3) Treći krug čitanja
  - (a) Još jednom pročitajte celu biblijsku knjigu, ovaj put da biste iz nje saznali istorijske okolnosti i konkretan povod za njeno pisanje.

---

87 *Living Bible* (živa Biblija, prim. prev.)

88 *Amplified Bible* (obrazložena Biblija, prim. prev.)

- (b) Popišite sledeće istorijske stavke koje se spominju u toj biblijskoj knjizi:
    - (i) Pisca
    - (ii) Datum pisanja
    - (iii) Primaoce
    - (iv) Konkretno razloge za pisanje
    - (v) One kulturne činioce koji su povezani sa svrhom pisanja
    - (vi) Spomenute istorijske ličnosti i događaje
  - (c) Proširite svoj pregled tog dela knjige koji proučavate dodajući mu podelu sve do nivoa pasusa. Uvek prepoznajte gde vaš deo knjige počinje i završava i zapišite njegov pregled. Deo knjige se može prostirati na nekoliko poglavlja ili na nekoliko pasusa. Ovo će vam omogućiti da pratite logiku bogonadahnutog pisca i da uočite kako je ustrojio tekst.
  - (d) Proverite svoja zapažanja o istorijskim okolnostima pomoću odgovarajućih priručnika.
- (4) Četvrti krug čitanja
- (a) Ponovo pročitajte deo knjige koji proučavate iz nekoliko prevoda:
    - (i) iz prevoda po načelu „reč za reč” (*NKJV, NASB, NRSV*)
    - (ii) iz prevoda po načelu „dinamičkog ekvivalenta” (*TEV, NJB*)
    - (iii) iz opisnog prevoda (parafraze) (*LB⁸⁹, AB⁹⁰*)
  - (b) Prepoznajte stilske i gramatičke strukture:
    - (i) fraze koji se ponavljaju (Efescima 1:6,12,13)
    - (ii) gramatičke strukture koji se ponavljaju (Rimljanima 8:31)
    - (iii) suprotstavljene pojmove
  - (c) Popišite sledeće:
    - (i) Važne izraze
    - (ii) Neobične izraze
    - (iii) Važne gramatičke strukture
    - (iv) Posebno teške reči, delove rečenice i cele rečenice
  - (d) Potražite odgovarajuće uporedne odlomke
    - (i) Pronađite biblijski odlomak koji najjasnije obrazlaže temu koju proučavate koristeći sledeće priručnike:
      - 1) Knjige iz oblasti sistematske teologije
      - 2) Izdanja Biblije s adresama uporednih odlomaka
      - 3) Biblijske konkordance
    - (ii) Istražite da li postoji biblijski tekst koji u paru s odlomkom koji proučavate stvara paradoks o datoj temi. Mnoge biblijske istine su izražene u dijalektičkim parovima. Mnoge netrpeljivosti među denominacijama nastaju jer se kao dokaz koriste stihovi koji predstavljaju samo jednu stranu te biblijske dijalektičke napetosti. Sve Pismo je bogonadahnuto i stoga moramo istražiti njegovu celokupnu poruku kako bi naše tumačenje odražavalo celobiblijsku ravnotežu.
    - (iii) Potražite uporedne odlomke u samoj biblijskoj knjizi, zatim u drugim knjigama istog biblijskog pisca, a onda u biblijskim knjigama iste književne vrste. Biblija je svoj najbolji tumač jer ima jednog pisca, Svetog Duha.
  - (e) Upotrebite sledeće priručnike da proverite svoja zapažanja o istorijskim okolnostima i povodu za pisanje:

89 *Living Bible* (živa Biblija, prim. prev.)

90 *Amplified Bible* (obrazložena Biblija, prim. prev.)

- (i) Biblije za proučavanje
- (ii) Biblijske enciklopedije, priručnike i rečnike
- (iii) Uvode u Bibliju
- (iv) Biblijske komentare (u ovom koraku proučavanja dozvolite široj zajednici vernika, iz prošlosti i sadašnjosti, da pomogne i ispravi zaključke vašeg ličnog proučavanja).

IV. Primena tumačenja Svetog pisma

U ovom koraku prelazimo na primenu. Odvojili ste vreme da razumete tekst u svetlu njegovih izvornih okolnosti i sada treba da ga primenite u svom životu i u svojoj kulturi. Biblijski autoritet definišem kao „shvatanje poruke koju je bogonadahnuti biblijski pisac saopštio svojim savremenici i njenu primenu u današnje vreme.”

Primena treba da sledi nakon tumačenja namere bogonadahnutog pisca i po ugledu na njegovu logiku. Nijedan biblijski odlomak se ne može primeniti u današnje vreme dok prvo ne saznamo šta je taj odlomak saopštavao u svoje vreme! Biblijski odlomak ne može poprimiti značenje koje nikad nije imao!

Podrobni pregled do nivoa pasusa (iz trećeg kruga čitanja) sada će biti vaš vodič. Tekst treba primeniti na nivou pasusa, a ne na nivou pojedinačnih reči. Reči imaju značenje samo u kontekstu; delovi rečenice imaju značenje samo u kontekstu; cele rečenice imaju značenje samo u kontekstu. Biblijski pisac je jedina bogonadahnuta osoba u celom postupku tumačenja. Mi samo idemo kuda nas on vodi u skladu s prosvetljenjem koje smo primili od Svetog Duha. Ali prosvetljenje nije bogonadahnutost. Da bismo mogli da kažemo „ovako govori Gospod” moramo se držati namere bogonadahnutog pisca. Primena treba da bude izričito povezana s opštom svrhom celog spisa, dela knjige kom pasus pripada i s razvojem misli iz pasusa u pasus.

Ne dozvolite da današnji problemi tumače Bibliju – pustite Bibliju da govori! To će možda zahtevati od nas da iz teksta izdvajamo načela. To je ispravno ako tekst podržava ta načela. Nažalost, naša načela često su upravo to – „naša” načela, a ne načela iz biblijskog teksta.

U primenjivanju Biblije je važno da ne zaboravimo da svaki biblijski tekst (osim proroštava) ima jedno jedino značenje. To značenje je povezano s ciljevima zbog kojih je bogonadahnuti pisac pisao raspravljajući o rešenju za neku krizu ili potrebu u vreme kad je živeo. Iz ovog jednog i jedinog značenja mogu proizaći mnoge i raznovrsne primene. Svaka primena će biti zasnovana na potrebama primalaca, ali mora biti povezana sa značenjem koje je bogonadahnuti pisac imao na umu.

V. Duhovna strana tumačenja

Sve do sada obrazlagao sam logički postupak tumačenja i primene, a sada ću ukratko izložiti duhovnu stranu tumačenja. Meni je u tome pomoglo ravnanje po sledećem spisku koraka:

- (a) Molite se za pomoć Svetog Duha (Prva Korinćanima 1:26–2:16).
- (b) Molite se za oprosteno i očišćenje od greha kojih ste svesni (Prva Jovanova 1:9).
- (c) Molite se da imate veću želju za poznavanjem Boga (Psalam 19:7-14 i 42:1).
- (d) Odmah primenite sve što otkrijete tokom proučavanja.
- (e) Ostanite ponizni i poučljivi.

Veoma je teško održati ravnotežu između logičkog postupka i duhovnog vodstva Svetog Duha. Sledeći odlomci su mi pomogli da je uspostavim:

- (a) Iz knjige Džejmisa Sajera (James W. Sire), *Scripture Twisting*⁹¹, str. 17-18:

„Prosvetljenje uma pripada svim pripadnicima Božijeg naroda, a ne samo duhovnoj eliti. U biblijskom hrišćanstvu nema gurua, nema posebno prosvetljenih ni onih preko kojih stiže jedino pravo tumačenje. Stoga, iako Sveti Duh daje posebne darove mudrosti, znanja i duhovnog razlučivanja, on hrišćane kojima je dao te darove ne postavlja da budu

91 Izvrtanje Pisma, prim. prev.

jedini autoriteti za tumačenje njegove reči. Svaki pripadnik njegovog naroda treba da uči, prosuđuje i razlučuje na osnovu Svetog pisma, koje ima autoritet čak i nad onima kojima je Bog dao posebne sposobnosti. Dakle, kroz celu knjigu polazim od pretpostavke da je Biblija Božije istinito otkrivenje čitavom ljudskom rodu, da je ona naš vrhovni autoritet u svim pitanjima o kojima govori, da nije obavijena velom misterije nego da obični ljudi iz svake kulture mogu ispravno da je razumeju.”

- (b) O Kjerkegoru (Kierkegaard) iz knjige Bernarda Rema (Bernard Ramm) *Principi tumačenja Biblije*⁹², str. 64:

„Po Keirkegaardu [Kierkegaardu] je gramatičko, leksičko i istorijsko proučavanje Biblije potrebno, ali samo priprema za istinsko čitanje Biblije. Da bi neko čitao Bibliju kao Božju reč, čovek je morao čitati sa srcem u ustima, mora da se popne na vrhove prstiju u iščekivanju, iskrenim očekivanjem u razgovoru sa Bogom. Čitati Bibliju bez razmišljanja i lakomisleno ili akademski ili profesionalno ne znači čitati Bibliju kao Božju reč. Samo ako je čovek čita kao ljubavno pismo, on ga čita kao Božju reč.”

- (c) Rouli (H. H. Rowley) piše na 19. stranci knjige *The Relevance of the Bible*⁹³:

„Nijedno razumevanje Biblije koje je samo umno, koliko god da je potpuno, ne može da usvoji sva njena blaga. Umno razumevanje nije za prezir, jer je ključno za potpuno razumevanje, ali ono treba da vodi duhovnom razumevanju duhovnih blaga ove knjige. Tek to je potpuno razumevanje Biblije. Za duhovno razumevanje je potrebno više od umne usredsređenosti. O duhovnim pitanjima se rasuđuje duhovno i svakom proučavaocu Biblije je potreban stav duhovne prijemčivosti, žudnja da nađe Boga kako bi mogao da mu se preda. Jedino tako može da prevaziđe naučno istraživanje i pristupi bogatijem nasleđu ove najveće od svih knjiga.”

VI. Metodi tumačenja u ovom komentaru

Predviđeno je da vam ovaj *komentar s vodičem za proučavanje* pomogne na sledeći način:

- (1) Svaka biblijska knjiga ima uvodni istorijski pregled. Pročitajte taj deo štiva kad završite Treći krug čitanja.
- (2) Na početku svakog poglavlja pronaći ćete uvid iz konteksta. To će vam pomoći da uočite strukturu tog dela knjige.
- (3) Na početku svakog poglavlja ili većeg dela knjige navedena je podela na pasuse s podnaslovima iz nekoliko savremenih engleskih prevoda:
  - (a) *New American Standard Bible*⁹⁴ (NASB), ažuriran 1995. godine
  - (b) *New King James Version*⁹⁵ (NKJV)
  - (c) *New Revised Standard Version*⁹⁶ (NRSV)
  - (d) *Today's English Version*⁹⁷ (TEV)
  - (e) *Jerusalem Bible*⁹⁸ (JB).

Podela na pasuse nije bogonadahnuta i zato treba da je otkrijemo iz konteksta. Poređenjem nekoliko savremenih prevoda koji koriste različite pristupe prevođenju i različita teološka stanovišta možemo da analiziramo sutukturu misli bogonadahnutog pisca. Svaki pasus sadrži jednu glavnu istinu, takozvanu „tematsku rečenicu” ili

92 Izdavač: Baptistička teološka škola, Novi Sad, 1977. Izvornik: *Protestant Biblical Interpretation*, str. 75

93 Značaj Biblije, prim. prev.

94 Nova američka standardna Biblija, prim. prev.

95 Nova verzija kralja Džejmsa, prim. prev.

96 Nova ispravljena standardna verzija, prim. prev.

97 Savremena engleska verzija, prim. prev.

98 Jerusalimska Biblija, prim. prev.

„središnju ideju teksta”. Ova objedinjujuća misao je ključ za ispravno istorijsko i gramatičko tumačenje. Nikada ne bi trebalo da tumačimo tekst koji je manji od jednog pasusa, niti da iz njega propovedamo ili poučavamo! Ne zaboravite ni da je svaki pasus povezan s pasusima koji ga okružuju. Zato je veoma važno sastaviti pregled cele knjige do nivoa pasusa. Tako ćemo moći da pratimo logički razvoj teme onako kako ga je sastavio bogonadahnuti biblijski pisac.

- (4) Beleške u ovom komentaru pristupaju tumačenju stih po stih, što nas primorava da pratimo misao bogonadahnutog pisca. Beleške sadrže podatke iz nekoliko oblasti:
  - (a) Književni kontekst
  - (b) Uvidi iz istorije i kulture
  - (c) Podaci o gramatici
  - (d) Proučavanje pojedinih reči
  - (e) Odgovarajući uporedni odlomci
- (5) Na nekim mestima u ovom komentaru tekst engleskog prevoda *New American Standard Bible*⁹⁹ (ažuriran 1995. godine), dopunjen je tekstom nekih drugih savremenih engleskih prevoda:
  - (a) *New King James Version*¹⁰⁰ (NKJV), koji sledi rukopise poznate pod imenom *Textus Receptus*.
  - (b) *New Revised Standard Version*¹⁰¹ (NRSV), što je revizija prevoda *Revised Standard Version*¹⁰² koji je izvršio savez *National Council of Churches*¹⁰³ po načelu „reč za reč”.
  - (c) *Today's English Version*¹⁰⁴ (TEV), što je prevod po načelu „dinamičkog ekvivalenta”, društva *American Bible Society*¹⁰⁵.
  - (d) *New Jerusalem Bible*¹⁰⁶ (NJB), engleski prevod Biblije zasnovan na rimokatoličkom francuskom prevodu po načelu „dinamičkog ekvivalenta”.
- (6) Poređenje savremenih prevoda može da pomogne onima koji ne znaju grčki i hebrejski da uoče probleme u tekstu:
  - (a) Razlike među rukopisima
  - (b) Druga moguća značenja reči
  - (c) Gramatički teške tekstove i konstrukcije
  - (d) Dvosmislene tekstoveIako savremeni prevodi ne mogu da reše ove probleme, oni pomažu da ih prepoznamo kao mesta koja zahtevaju dublje i detaljnije proučavanje.
- (7) Na kraju svakog poglavlja nalaze se odgovarajuća pitanja za razmatranje koja se tiču najvažnijih problema u tumačenju tog poglavlja.

---

99 Nova američka standardna Biblija, prim. prev.

100 Nova verzija kralja Džejsma, prim. prev.

101 Nova ispravljena standardna verzija, prim. prev.

102 Ispravljena standardna verzija, prim. prev.

103 Nacionalni savez crkava, prim. prev.

104 Savremena engleska verzija, prim. prev.

105 Američko biblijsko društvo, prim. prev.

106 Nova jerusalimska Biblija, prim. prev.

UVOD U POSTANJE 11:24–13:18

- A. U ovom delu Postanja, izveštajem o Avraamu, počinje potpuniji izveštaj o Pomazanikovoj lozi.
- B. Knjiga postanja i njenih pedeset poglavlja nisu prevashodno zainteresovani za stvaranje, nego za otkupljenje naroda s kojim je Bog u savezu. Bog poziva jednog da bi pozvao sve – to je srž ove knjige.
- C. Vidimo i Avramove slabosti i njegovu vernost. Milostivi Bog koji bira izabrao ga je za svoje ciljeve vezane za otkupljenje.
- D. Bog je izabrao Avraama da bi izabrao svet (vidite: Postanje 12:3c, Izlazak 19:4-6, Druga Petrova 2:5,9; Otkrivenje 1:6). Bog želi da svi ljudi, koji su stvoreni na njegovu sliku, budu otkupljeni (vidite: Postanje 3:15, Jezekilj 18:23,32, Prva Timoteju 2:4, Druga Petrova 3:9).
- E. U *Talmudu* je prepoznato sedam blagoslova Božijeg poziva Avraamu:
  1. Avram će biti otac velikog naroda
  2. Biće blagosloven za svog života
  3. Ime će mu biti poznato
  4. On će biti blagoslov drugima
  5. Oni koji ga budu poštovali biće blagosloveni
  6. Oni koji ga odbace biće prokleti
  7. On će uticati na ceo svet

PROUČAVANJE REČI I IZRAZA

POSTANJE 11:24-25 (SSP)

²⁴Kada je Nahor imao 29 godina, rodio mu se Tara. ²⁵Posle Tarinog rođenja, Nahor je živeo još 119 godina i imao još sinova i kćeri.

11:24 „Tara” Ovo ime možda znači „zadržavati se”, „odlagati” ili „seliti se” (*BDB* 1076). Iz Isusa Navina 24:2 je jasno da su on i njegova porodica bili mnogobošci. Imena članova njegove porodice ukazuju na to da su slavili mesec kao boginju po imenu *Sin* (ili *Zin*). Nju su slavili u Uru, Temi i Haranu. Ipak, u Postanju 31:53 se vidi da je Tara znao za Jahvea.

POSTANJE 11:26 (SSP)

²⁶Nakon što je Tara napunio 70 godina, rodili su mu se Avram, Nahor i Haran.

11:26 „Avram, Nahor i Haran” Moguće je da su poređani po važnosti, a ne po godinama. Ime Avram može da znači (1) „uzvišeni otac”, (2) „onaj koji uzvisuje oca”, ili (3) „Višnji je moj otac” (*BDB* 4). Ime Nahor znači „dahtanje” ili je možda asirsko ime nekog mesta (*BDB* 637), a Haran znači „planinar” (*BDB* 248).

POSTANJE 11:27-30 (SSP)

²⁷Ovo je povest o Tari: Tari su se rodili Avram, Nahor i Haran. Haranu se rodio Lot. ²⁸Haran je umro za života svoga oca [u prisustvu svoga oca Tare, NASB], u Uru Haldejskom, u zemlji gde je rođen. ²⁹I Avram i Nahor se oženiše. Avramova žena zvala se Saraja, a Nahorova Milka kći Haranova. Haran je bio Milkin i Jiskin otac. ³⁰A Saraja nije imala dece, jer je bila nerotkinja.

11:27 Vidite beleške kod Postanja 25:12,19; 36:1,9; 37:2.

11:28 „Haran je umro [u prisustvu svoga oca Tare, NASB]” Ovo je hebrejski idiom koji znači da je Haran umro pre svoga oca.

▣ „u Uru Haldejskom” Haldejska kultura se razvila (tj. izgrađena je na jakim tekovinama sumerske kulture) i cvetala nakon Avramovog vremena (BDB 505).

11:29 „Jiska” I ova osoba (BDB 414) i razlog za njeno spominjanje u ovom stihu su nepoznati. Rabini (a tako i Josif Flavije, Jeronim i Avgustin) kažu da je u pitanju Saraja, ali u tekstu stoji da su imale drugog oca.

11:30 „Saraja ... je bila nerotkinja” To što Saraja, Rahela i Reveka nisu mogle da imaju decu (BDB 785) bio je jedan od načina na koje je Bog pokazivao svoju silu i svoje upravljanje ljudskom istorijom i porodičnom istorijom. Ljudska seksualnost nije ključ opstanka Pomazanikove loze.

Ovaj isti teološki činilac vidi se i u Izraelovoj istoriji, po tome što prvorodeni nije bio u Pomazanikovoj lozi. U ondašnjoj kulturi je prvorodeni sin bio vođa bratstva, ali u Jahveovom narodu ne. Tamo je to bio Božiji izbor!

POSTANJE 11:31-32 (SSP)

³¹Tara uze svog sina Avrama, svog unuka Lota sina Haranovog i svoju snahu Saraju, ženu svog sina Avrama, i s njima se iz Ura Haldejskog zaputi u zemlju Hanaan. Ali kada su stigli do Harana, nastaniše se tamo. ³²Tara je živio 205 godina i umro je u Haranu.

11:31 „i s njima se ... zaputi” Mnogo se raspravlja o tome da li je Tara poveo svoju porodicu ili je to učinio Avram. Neki smatraju da je Bog prvo pozvao Taru, ali da se ovaj vratio u idolopoklonstvo. Meni se čini da je čitav ovaj odeljak knjige usredređen na Avraama, a ne na Taru. Napustivši Ur, Avram nije ostavio samo svoju širu porodicu, nego i njihova narodna božanstva. Ostavio je udoban, sređen život da bi išao za novim bogom, koji mu je govorio na prilično uvijen način.

11:32 „Tara je živio 205 godina” Kad saberemo Postanje 11:26 i Postanje 12:4, dobijamo 145 godina. Kad to oduzmemo od 205, postaje jasno da je Tara živio još 60 godina nakon što je Avraam otišao iz Harana. Izgleda da je to u suprotnosti sa Stefanovom propovedi iz Dela 7:4. Nekoliko stavki Stefanovog istorijskog osvrtu je u suprotnosti s našim savremenim shvatanjem istorije. Moguće je da je on koristio rabinske metode tumačenja. Drugi stručnjaci smatraju da je Avram, iako je u Postanju 11:26 prvi na spisku, ipak rođen mnogo kasnije i da su Stefanovi podaci tačni.

POSTANJE 12

PODELA NA PASUSE U SAVREMENIM ENGLESKIM PREVODIMA *

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB (PRATI MT)
Avram putuje u Egipat	Obećanje Avramu	Bog poziva Avrama	Bog poziva Avrama	Pozivanje Avrama
12:1-3	12:1-3	12:1-3	12:1-2	12:1-3
(1-3)	(1-3)		(1-2)	(1-3)
			(3)	
12:4-9	12:4-9	12:4-9	12:4-5a	12:4-5
			12:5b-9	
				12:6-9
	Avram u Egiptu	Sara u opasnosti	Avram u Egiptu	Avram u Egiptu
12:10-16	12:10-13	12:10-16	12:10-16	12:10-20
	12:14-20			
12:17-20		12:17-13:1	12:17-20	

TREĆI KRUG ČITANJA (vidite str. xxiv-xxv)

PRATITE NAMERU BOGONADAHNUTOG PISCA NA NIVOU PASUSA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste sami odgovorni za svoje tumačenje Svetog pisma. Svi treba da hodamo u svetlu koje imamo. Vi, Sveto pismo i Sveti Duh ste najvažniji u postupku tumačenja Svetog pisma i tumačenje ne smete prepustiti piscima komentara.

Pročitajte celo poglavlje odjednom. Prepoznajte njegove teme. Uporedite svoju podelu po temama s podelama u pet prevoda u tabeli koja je iznad. Podela na pasuse nije bogonadahnuta, ali je ključ za praćenje piščeve namere, a to je srž tumačenja. Svaki pasus ima samo jednu jedinu temu.

1. Prvi pasus
2. Drugi pasus

---

* Iako nije bogonadahnuta, podela na pasuse je ključ za shvatanje i praćenje piščeve namere. Svi savremeni prevodi su podelili tekst na pasuse i saželi njihov sadržaj u podnaslovima. Svaki pasus ima jednu glavnu temu, istinu ili misao. Svaka verzija prevoda izražava tu temu na sebi svojstven način. Dok čitate tekst, razmislite koji prevod odgovara vašoj tematskoj podeli po obuhvaćenim stihovima.

Svako poglavlje treba prvo da pročitate iz Svetog pisma i onda da pokušate da prepoznate njegove teme (pasuse). Zatim uporedite svoju podelu s podelama u savremenim prevodima. Bibliju možemo stvarno da razumemo tek kad shvatimo nameru pisca isprativši njegovu logiku i način izlaganja. Samo biblijski pisac je bogonadahnut, a čitaoci nemaju pravo da menjaju i preinačuju njegovu poruku. Ipak, čitaoci Svetog pisma imaju odgovornost da tu bogonadahnutu istinu primene u razdoblju u kom žive i u svom životu.

Svi tehnički izrazi i skraćenice detaljno su objašnjeni u člancima *Hebrejski glagolski oblici*, *Tekstualni kriticizam* (vidite Dodatak 2 u komentaru na Evanđelje po Marku na vebsajtu www.freebiblecommentary.org), i *Pojmovnik* (vidite na istoj internet adresi u komentaru na Evanđelje po Luki).

3. Treći pasus

4. Itd.

PROUČAVANJE REČI I IZRAZA

POSTANJE 12:1-3 (SSP¹⁰⁷)

¹GOSPOD reče Avramu: [A GOSPOD beše rekao Avraamu, KJV]

»Otidi iz svoje zemlje,
od svoje rodbine
i iz doma svoga oca
i idi u zemlju koju ću ti pokazati.

²»Učiniću od tebe velik narod
i blagosloviti te.

Ime ću ti učiniti velikim,
a i ti sâm bićeš blagoslov.

³Blagosiljaću one koji tebe blagosiljaju,
a proklinjaću one koji tebe proklinju.
Preko tebe će biti blagosloveni
svi narodi na zemlji.«

12:1-3 Često je teško razlikovati hebrejsku poeziju i takozvanu „uzvišenu” prozu. Zapazite kako engleski prevodi shvataju književnu vrstu u različitim stihovima.

	<i>NASB/NKJV</i>	<i>JPSOA</i>	<i>NRSV</i>	<i>TEV/NJB/REB/NIV</i>
Poezija	1b-3	1		3
Proza	1a	2-3	1-3	2

Naravno, u izvornom tekstu nema nikakvih oznaka, u pitanju su samo mišljenja različitih prevodilačkih odbora.

Ovi stihovi su u narednih nekoliko poglavlja ponovljeni s manjim promenama i objašnjenjima, ali ovaj odlomak beleži Božije prvobitno veliko obećanje koje je Pavle upotrebio u Rimljanima 4 (tj. Postanje 15:6). Jahve će delovati kroz Avrama i kroz njegovo i svoje potomstvo da bi se objavio celom svetu. Savez (vidite Posebnu temu kod Postanja 13:15) postaje ključni pojam Svetog pisma. Njegov začetnik je svevladajući Bog i taj savez se tiče njegovog nauma, ali Bog je odredio da ljudi moraju prikladno i stalno da mu se odazivaju.

12:1 „A” Reči „A” i „beše” su u ovaj stih dodali prevodioci koji veruju da se ovi stihovi odnose na Božiji prethodni poziv u Uru (vidite: Postanje 15:7; Nemija 9:7; Dela 7:2).

▣ „GOSPOD” Ova reč se odnosi na ime Jahve, Božije zavetno ime (vidite: Izlazak 3:14). Zapazite da se ovaj poziv zasniva na Božijoj milostivoj ponudi, a ne na Avraamovoj vrednosti (vidite: Postanje 12:10 i dalje). Pokretač je uvek sam Bog (vidite: Jovan 6:44,65; Efescima 2:8-9).

107 Ukoliko nije drugačije naznačeno, svi biblijski tekstovi preuzeti su iz: „Biblija: Savremeni srpski prevod” © 2015 Bible League International. Preuzeto s odobrenjem. (prim. prev.)

POSEBNA TEMA – BOŽIJA IMENA

▣ „**GOSPOD reče**” Ovo najverovatnije podrazumeva nekakvu usmenu komunikaciju, a ne otkrivenje putem sna ili viđenja, mada i to treba ostaviti kao mogućnost. Stih 7 nagoveštava da je u pitanju bila fizička pojava, slično kao u Postanju 3:8-12; 4:9-15; 6:13-22; 8:15-19; 9:1-7,8-17.

▣ „**Avram**” Za moguća značenja ovog imena vidite beleške kod Postanja 11:26.

Avram nije predstavljen kao neka posebna osoba. Njegova porodica je bila mnogobožačka, verovatno se klanjala mesecu kao bogu ili boginji. U stvari, Avraam je bio neposlušan u sledećem:

1. nije ostavio svoju porodicu
2. otišao je iz Hanaana u Egipat
3. nagovorio je svoju ženu da laže da bi ga spasla (dvaput)
4. lagao je faraonu i Avimelehu da bi spasao svoj život

Njegova vera je zasijala tek u Postanju 22:15-18, iako je bila spomenuta već u Postanju 15:6.

▣ „**Otidi iz svoje zemlje**” Ovaj GLAGOL (*BDB 229, KB 246, IMPERATIV kala*) znači „ići”. U jednoj napomeni u engleskom prevodu *NASB* se tvrdi da ovaj glagol nosi značenje „ići sam”. Pretpostavlja se da se odnosi na sva tri dela rečenice, na Postanje 12:1b, 1c i 1d. Na koju zemlju se to odnosi, na Ur ili na Haran? Zapazite da u 11:31 piše da je Tara krenuo iz Ura u Hanaan, ali se nastanio u Haranu. I Ur i Haran su bili središta poklonstva mesecu. Možda su i Tara i njegova porodica, sudeći po pretpostavljenim značenjima njihovih imena (ali značenje njihovog porodičnog imena je nesigurno), bili među onima koji su se klanjali mesecu kao bogu ili boginji po imenu *Sin* ili *Nana* (vidite: Isus Navin 24:2). Zato je on bio spreman da ide.

Avram bi se napuštanjem porodice i domovine javno izjasnio da za sobom ostavlja sva prava na nasledstvo. Ovo odvajanje od porodice je možda značilo i odvajanje od porodičnih bogova. Zato je Bog zabranio da ga Tara i Lot prate i zato je to što su ga pratili toliko iznenađujuće. Da li je to bio čin neposlušnosti Jahveovom pozivu ili način da se ispune porodična očekivanja (tj. staranje za roditelje)? Kao i obično, ova književna vrsta, istorijska naracija (vidite nekoliko odgovarajućih članaka u uvodu ili dodatku), ne odgovara izričito na ovakva pitanja. Moramo sagledati celu priču i sami je zaokružiti u celinu.

▣ „**od svoje rodbine**” Jahveov poziv je bio uslovljen Avramovim odazivom. Avram nije odmah ispunio svoj deo (idi od svoje rodbine i iz doma svoga oca). Poslušnost je od ključne važnosti (vidite: Postanje 18:19; 22:18).

▣ „**i iz doma svoga oca**” U Delima 7:4 piše da je Tara umro u Haranu pre nego što je Avram otišao, ali kad uporedimo Postanje 11:26 i 12:4 s Postanjem 11:32, onda se čini da je Tara nakon Avramovog odlaska živio još šezdeset godina. Možda je ključ u Postanju 11:26. Avram je na spisku dece naveden prvi, ali možda ne zbog svoje starosti, nego zbog svog značaja. Izgleda da su Avramove porodične dužnosti koje su bile očekivane u onoj kulturi bile za njega najveća prepreka da se odazove Božijem pozivu.

▣ „**i idi u zemlju koju ću ti pokazati**” Iz Postanja 11:31 znamo da je u pitanju zemlja Hanaan. Hanaan je bio obećan:

1. Avramu – Postanje 12:1; 15:18-21
2. Isaaku – Postanje 26:3-5
3. Jakovu – Postanje 28:13-15; 35:9-12
4. Izraelcima – Postanje 15:16; Izlazak 6:4,8; Ponovljeni zakoni 4:38,40; 5:31; 19:10; 20:16; 21:23; Isus Navin 1:2,3,6,11,13,15; 2:9,24; 18:3; 21:43; 24:13

Avramova vera je opisana u Jevrejima 11:8. To obećanje o posebnoj domovini postaće žiža Starog zaveta (jer Izraelci su dobili zemlju od Jahvea).

12:2 „Učiniću od tebe velik narod” Reč za narod (*BDB 156*) podrazumeva i domovinu i mnoge potomke (npr. 22:17). Možda čak označava i novi narod, koji nije spomenut u Postanju 10.

Stih 2 sadži tri KOHORTATIVA u iskazima o Jahveovim obećanim delima:

1. „Učiniću od tebe velik narod” – *BDB 793, KB 889, IMPERFEKAT kala* upotrebljen u smislu KOHORTATIVA
2. „i blagosloviti te” – *BDB 138, KB 159 IMPERFEKAT piela* upotrebljen u smislu KOHORTATIVA
3. „Ime ću ti učiniti velikim” – *BDB 152, KB 178, KOHORTATIV piela*

Ovo obećanje „semena” (tj. potomstva) pretvoriće se u nadu koja je usredsređena na jedno određeno „seme”, to jest potomka – Pomazanika koji će sve narode dovesti Jahveu. Avram je samo jedan čin u velikoj drami otkupljenja!

Teološki je značajno što je prvobitna tvorevina bila blagoslovena za rast (vidite: Postanje 1:28; 9:1,7), ali greh je uticao na Jahveovu želju. Sada Bog počinje iznova, ali s jednim čovekom, s jednom porodicom, s jednim narodom, a kasnije će se to razviti u narod otkupljen iz svih naroda (preokret Vavilonske kule – i oni su sebi hteli da steknu „ime”, Postanje 11:4). Ovaj odlomak je istovremeno i obećanje blagoslova i uslovljeno obećanje. Ipak, naglasak je na nezasluženom Jahveovom blagoslovu (činu milosti, 15:7-21; 28:13-15). Ovaj blagoslov i obećanje su uslovljeni (vidite: Postanje 12:1) poslušnošću (čiji najveći primer je Postanje 22) i, na osnovu Postanja 15:5-6, vera. To je postalo ustaljeni obrazac za odnos prema Bogu (vidite: Rimljanima 4, Galaćanima 3).

▣ **„Ime ću ti učiniti velikim”** Rabini smatraju da to znači da će se ljudi blagosiljati izgovaranjem njegovog imena, što podrazumeva da će svi ljudi znati za njega i da će ga poštovati.

▣ **„a i ti sâm bićeš blagoslov”** Ovo je IMPERATIV *kala* među nekoliko KOHORTATIVA. „Biti blagoslov” podrazumeva da će Avram morati nešto da preduzme. Jahveov blagoslov će omogućiti Avramu da bude blagoslov, a na osnovu Postanja 12:3 vidimo da će to omogućiti blagoslov za ceo svet.

12:3 „Blagosiljaću one koji tebe blagosiljaju” Jahveov blagoslov će doći kroz Avramov blagoslov. Jahve je odlučio da deluje, ali na tačno određene načine. Glagoli u Postanju 12:3 tvore sledeći obrazac:

1. Jahve blagosilja – *BDB 138, KB 159, KOHORTATIV piela*
2. one koji blagosiljaju Avrama – *BDB 138, KB 159, PARTICIP piela*
3. a one koji proklinju Avrama – *BDB 886, KB 1103, PARTICIP piela*
4. Jahve proklinje – *BDB 886, KB 1103, IMPERFEKAT kala* upotrebljen u smislu KOHORTATIVA

▣ **„a proklinjaću one koji tebe proklinju”** Postoje dve hebrejske reči za prokletstvo. Prva znači „rdavo govoriti o” (*BDB 886, KB 1103, vidite: Postanje 8:21; 16:4,5; Izlazak 21:17; 22:28; Levitska 19:14; 20:9 [dva puta]; 24:11,14,15,23; Ponovljeni zakoni 23:4*), a druga reč je prokletstvo u smislu Božije kazne (*BDB 76, KB 91, vidite: Postanje 3:14,17; 4:11; 5:29; 9:25; 27:29 [dva puta]; 49:7; Izlazak 22:28; Brojevi 5:18,19,22,24 [dva puta],27; 22:6 [dva puta],12; 23:7; 24:9 [dva puta]; Ponovljeni zakoni 27:15-26; 28:16-19*). Oni koji o Avramu govore zlo sami sebe odvajaju od Jahvea i u tome je prokletstvo. Jahve se objavljuje prvenstveno kroz Avrama i njegovu porodicu (zapazite Melhisedeka, Jova i Jitra).

NASB, NKJV,

NRSV, Pešita

NRSV u napomeni,

JPSOA

TEV

TEV u napomeni

NJB

LXX

REB

REB u napomeni

„Preko tebe će biti blagosloveni svi narodi na zemlji”

„Sve porodice na zemlji će se blagosloviti tobom”

„Kroz tebe ću blagosloviti sve narode”

„Svi narodi će me moliti da ih blagoslovim kao što sam blagoslovio tebe”

„i sva bratstva na zemlji će se blagosloviti tobom”

„i u tebi će biti blagoslovena sva plemena na zemlji”

„Svi narodi na zemlji će želiti da budu blagosloveni kao što si ti blagosloven”

„Svi narodi na zemlji će biti blagosloveni zbog tebe”

PERFEKAT *nifala* (BDB 138, KB 159) je obično PASIVAN (LXX, NASB, „će biti blagosloveni”, vidite: Postanje 18:18; 28:14), ali u Postanju 22:18 i 26:4 je upotrebljen PERFEKAT *hitpaela*, koji je POV RATNI (“se blagosloviti”). Moguće je i da *hitpael* označava trajnu radnju. Veoma je značajno što je Bog u svoje obećanje Avramu uključio sve narode, pogotovo u svetlu sveopšte pobune iz Postanja 11. Bog je izabrao Avrama da bi izabrao sve ljude stvorene na Božiju sliku (vidite: Psalam 22:27; 66:4; 86:9; Isaija 66:23; 49:6; Dela 3:25; Galaćanima 3:8)! Pogledajte i beleške kod Postanja 22:18.

Ovo je zaista važan odlomak. U njemu se jasno vidi Božiji cilj da upotrebi Avrama da bi dosegao ceo svet. Opštevažeće obećanje iz Postanja 3:15 se ispunjava uprkos svesnoj pobuni Nojevih potomaka (u Postanju 11). Ovo se ne odnosi samo na one koji budu blagonakloni prema Avramu, nego i na one koji budu blagonakloni prema Avramovom potomku (tj. Pomazaniku, vidite: Galaćanima 3:16). Jahve je imao sveopšti cilj kad je izabrao jednog čoveka od koga će poteći predskazano otkupljenje kroz onog posebnog Izabranika, jednog od njegovih potomaka. Kad sve sagledamo, ovo nije tekst od stavu prema Jevrejima, nego o odazivu verom na poziv jevrejskog obećanog Izabranika.

POSEBNA TEMA – JAHVEOV VEČNI NAUM O OTKUPLJENJU

POSEBNA TEMA – POMAZANIK (iz Danila 9:26)

POSTANJE 12:4-9 (SSP)

⁴I Avram otide, kao što mu je GOSPOD rekao, a s njim otide i Lot. Avram je imao sedamdeset pet godina kada je krenuo iz Harana. ⁵Sa sobom uze svoju ženu Saraju, svoga bratanca Lota, svu imovinu koju su stekli i svu čeljad koju su imali [stekli, NASB] u Haranu, pa se zaputiše u zemlju Hanaan i stigoše u nju.

⁶Avram prođe zemljom sve do mesta Sihema, do velikog drveta [hrasta, NASB] Morea. U to vreme su u toj zemlji bili Hanaanci.

⁷GOSPOD se pokaza Avramu, pa mu reče: »Ovu zemlju ću dati tvom potomstvu.«

Tamo Avram podiže žrtvenik GOSPODU, koji mu se pokazao. ⁸Odande ode u brda istočno od Betela, gde razape svoj šator. Betel mu je bio na zapadu, a Aj na istoku. Tamo Avram podiže žrtvenik GOSPODU i pokloni se GOSPODU [doslovno: prizva Jahveovo ime (napomena iz SSP-a, prim. prev)]. ⁹Potom je, od mesta do mesta, putovao prema Negevu.

12:4 „I Avram otide” Josif Flavije (*Jevrejske starine* 1.8.1) kaže da je Avram otišao jer je njegova porodica odbila ovu novu jednobožačku poruku koja mu je bila otkrivena, pošto je ta poruka bila jedinstvena na Starom bliskom istoku.

▣ „**a s njim otide i Lot**” Josif Flavije (*Jevrejske starine* 1.8.1) kaže da je Avram usvojio Lota jer nije imao dece. To je možda još jedan primer Avramovih pokušaja da pomogne Bogu oko obećanja o potomstvu (vidite: Postanje 16). Izgleda da je to što je poveo Lota (a isto tako i svoga oca Taru, vidite: Postanje 11:31) bio prekršaj Jahveovih naloga iz Postanja 12:1c.

▣ „**Avram je imao sedamdeset pet godina**” Ljudi koji se spominju u prvim poglavljima Postanja (Postanje 4–9) imali su veoma dug životni vek, ali nismo sigurni zašto:

1. Greh još nije bio iskvario zemlju
2. Drugačije su brojali godine
3. Književna simbolika (slično sumerskim pretpotopnim carevima)

Bez obzira na razlog, Avram je još bio „mlad” čovek.

Kad ovaj stih uporedimo s Delima 7:4 i Postanjem 11:32, čini se da postoji odstupanje od šezdeset godina. Ipak, Avram verovatno nije naveden kao prvi sin zbog svog uzrasta, nego zbog toga što je bio poznat (vidite: *Hard Sayings of the Bible*¹⁰⁸, str. 49). Savremeni tumači se prema drevnom hebrejskom tekstu i kulturi često ophode kao da su naši. Njihovo shvatanje „tačne” istorije nije isto kao naše. Nijedno od ovih shvatanja nije bolje od drugog, ona su samo različita.

▣ „**Haran**” U Postanju 11:26 „Haran” (*BDB* 248) je Tarin sin koji je umro u Uru, a ovde je u pitanju grad (*BDB* 357) na severozapadu. Oba ova grada, i Ur i Haran, bili su središta poklonstva mesecu kao bogu ili boginji *Zin*. Haran na sumerskom znači „putevi” (*BDB* 357), što znači da se verovatno nalazio na važnom trgovačkom putu (Niniva, Karhemiš, do Damaska). U Postanju 48:7 Jakov je rekao da je došao iz „Padana” (*BDB* 804), što isto znači „putevi” i možda je drugi naziv za Haran u Aramu ili Siriji (vidite: Ponovljeni zakoni 26:5). Haran je verovatno i „Nahorov grad” (vidite: Postanje 24:10) odakle je Isaakova žena Reveka, Lavanova sestra.

POSEBNA TEMA – KLANJANJE MESECU

12:5 „Avram” Ovo ime (*BDB* 4) znači „uzvišeni otac”, „onaj koji uzvisuje oca” ili „uzvišeni je moj otac”. Vidite beleške kod Postanja 11:26.

▣ „**Saraja**” Nismo sigurni koje je značenje ovog oblika imena Avramove žene (*BDB* 979, *KB* 1354). Novi oblik u Postanju 17:15 znači „plemenita dama” ili „princeza” (*BDB* 979 II, *KB* 1354 II, vidite: Sudije 5:29; Prva o carevima 11:3; Isaija 49:23).

▣ „**svu čeljad koju su imali [stekli, NASB] u Haranu**” Glagol „stekli” znači i „načiniti” (*BDB* 793). Jevrejski misticizam (*kabala*) kaže da je Avram stvarao ljude pomoću čaranja da bi pokazao Božiju silu. Rabini kažu da se ova reč odnosi na obraćenike zbog Avramovog propovedanja, ali kontekst ukazuje na kupljene robove i sluge i njihovu decu.

▣ „**u zemlju Hanaan**” Reč „Hanaan” (*BDB* 488) se prvo odnosila na jednog Hamovog sina (Ham je bio jedan od Nojevih sinova, vidite: Postanje 9:18,22,25,27; 10:15). Deo područja koje su njegovi potomci naselili dobio je njegovo ime. Ta reč je poprimila značenje „ravnice”, nasuprot izrazu za „brda”, što znači da se odnosila na priobalnu ravnicu između Egipta i Sidona koji je bio u Fenikiji. Ali kad su se Filistejci naselili na jugozapadnu obalu, odmah severno od Egipta, ova reč je počela da se odnosi na priobalno područje severno od Filisteje. Kad su Jevreji napali Hanaan u Knjizi Isusa Navina, ta reč se odnosila na zemlju s obe strane reke Jordan. Zemlja Hanaan je imala oko 160 km obale. Na svojom najdužem mestu bila je dugačka oko 290 km, a širina je bila promenjiva, od 30 do 190 km.

---

108 Teški delovi Biblije, prim. prev.

12:6 „Sihem” Ovo ime (*BDB* 1014) znači „ramena lopatica”. Taj grad se nalazio između gore Eval i gore Gerizim. Na tom mestu se dogodilo nekoliko značajnih događaja: (1) zavetni blagoslovi i prokletstva (vidite: Ponovljeni zakoni 11:29-30; Isus Navin 8:30-35); (2) služba obnove saveza (vidite: Isus Navin 24); (3) mesto susreta između Rovoama (Solomonovog sina) i Jarovama (nadglednika radova na severu) nakon Solomonove smrti, što je dovelo do podele na Judu i Izrael (922. godine p.n.e.).

▣ **„do velikog drveta [hrasta, NASB] Morea”** Reč „More” znači „učitelj” (*BDB* 435). Drveće je za semitske narode služilo kao obeležje svetih mesta. Ovo je možda bilo mesto na kom se nalazio neki hanaanski žrtvenik ili proročište (vidite: Postanje 35:4; Ponovljeni zakoni 11:30; Sudije 9:37). Ovo drvo je bilo smrdljika (*BDB* 18, „veliko drvo”) ili možda hrast (vidite *LXX*). Dobar izvor podataka o biljkama i životinjama koje se spominju u Svetom pismu je knjiga *Fauna and Flora of the Bible*¹⁰⁹, izdavač: *UBS*.

▣ **„U to vreme su u toj zemlji bili Hanaanci”** Većina biblijskih komentatora, čak i Ibn Ezra, smatraju da je ovo dodato kasnije, ali to u svetlu Postanja 9 znači da je područje bilo naseljeno Hanaanovim potomcima.

POSEBNA TEMA – STANOVNICI PALESTINE PRE DOLASKA IZRAELACA

12:7 „GOSPOD se pokaza Avramu” Ovo je uobičajeni GLAGOL „videti” (*BDB* 906) upotrebljen na poseban način (tj. da označi fizički vidljivu pojavu Boga, vidite: Postanje 12:7 [dva puta]; 17:1; 18:1; 26:2,24; 35:1,9; 48:3). Jahve je u Postanju 12:1 govorio Avramu, ali ovde se pojavio pred njim! Jahve se često pojavljivao u obliku „anđela GOSPODNJEG”.

POSEBNA TEMA – ANĐEO GOSPODNJI (BDB 521 SPOJENO SA BDB 217)

▣ **„Ovu zemlju ću dati tvom potomstvu”** Ovo je bilo veliko obećanje za Avraamove potomke (doslovno za njegovo „seme”, vidite: Postanje 13:15; 15:18), ali Pavle je jedninu reči „seme” shvatio kao da se odnosi na Pomazanika (vidite: Galaćanima 3:16).

▣ **„Tamo Avram podiže žrtvenik GOSPODU”** Ovakvi žrtvenici su bili način da se obeleže posebni događaji ili ukazanja (vidite: Postanje 8:20; 13:18; 22:9; 26:25; 33:20; 35:7; Izlazak 17:15; 24:4; Isus Navin 8:30; Sudije 6:24; 21:4; Prva o Samuilu 7:17; 14:35; Druga o Samuilu 24:25). Žrtvovanje je bio vidljiv način izražavanja nečijeg osećaja Božijeg prisustva, ljubavi i staranja. Vidljiva žrtva je postajala nevidljiva pretvarajući se u dim i dižući se ka Bogu.

12:8 „Betel” Ova reč znači „Božija kuća” (*BDB* 110). Iz Postanja 28:19 saznajemo da se ovaj grad prvobitno zvao Luz, sve do Jakovljevog vremena. Ovo kasnije ime i poslednja fraza Postanja 12:6 znače da je ovaj izveštaj zabeležen kasnije i da je neko vreme možda postojao u obliku usmenog predanja. I dalje nismo sigurni ko je sastavio starozavetne knjige, kada i kako. Vidite: Stari zavet, tom 1A, odeljak Uvod u Postanje/IV. Pisac/D./1.

▣ **„Aj”** Ova reč znači „gomila kamenja” (*BDB* 743), a označavala je grad ili možda ruševine grada u blizini Betela.

▣ **„prizva Jahveovo ime”** Kad uporedimo ovaj stih i Postanje 4:26 sa Izlaskom 6:7, čini nam se da tu postoji protivrečnost. Ipak, moguće je da je Božije ime prvobitno upotrebljavano bez da su ljudi shvatali

---

109 Životinjski i biljni svet Biblije, prim. prev.

njegov potpuni značaj. Ova fraza podrazumeva vršennje nekakvih bogoslužbenih obreda (vidite: Postanje 4:26; 12:8; 13:4; 21:33; 26:25).

POSEBNA TEMA – „IME” JAHVE (STARI ZAVET)

12:9 „od mesta do mesta, putovao” Doslovno piše „izvlačio šatorske kočice” (*BDB 652, KB 704, IMPERFEKAT kala*). To odražava Avramov nomadski život, kao i reči „razape svoj šator” u Postanju 12:8.

▣ „**Negev**” Ova reč znači „jug” (*BDB 616*, vidite: Postanje 13:1,3). To nije pustinja, nego bezvodan predeo s pašnjacima u određenim delovima godine.

POSTANJE 12:10-16 (SSP)

¹⁰Kada je u zemlji zavladao glad, Avram siđe u Egipat da tamo boravi neko vreme, jer je glad u zemlji bila strašna.

¹¹Pre nego što je ušao u Egipat, on reče svojoj ženi Saraji: »Slušaj, znam da si lepa žena.

¹²Kada te Egipćani vide, reći će: ‚Ovo je njegova žena’, pa će mene ubiti, a tebe će ostaviti u životu. ¹³Zato, molim te, kaži da si mi sestra, da bi zbog tebe lepo postupali sa mnom i poštedeli mi život.«

¹⁴Kada je Avram stigao u Egipat, Egipćani videše da je Saraja veoma lepa žena. ¹⁵A videše je i faraonovi službenici, pa je pohvališe pred faraonom. Tako Saraju dovedoše na faraonov dvor. ¹⁶Faraon je lepo postupao sa Avramom zbog nje, pa Avram steče [pa dade Avramu, *NASB*] ovaca i goveda, magaraca, robova i robinja, magarica i kamila.

12:10 „glad” Doslovno piše „prazan trbuh” (*BDB 944*). Bog je proveravao Avramovu veru, a Avram je izneverio (vidite: Postanje 12:12-13)! Sveto pismo predstavlja ljude sa svim njihovim manama, a Avram nije bio ni po čemu poseban. Jahve je poseban!

12:11 Žene praotaca su bile lepe (vidite: Postanje 12:11; 24:16; 26:7), ali su bile nerotkinje. Jahve je objavio svoju silu, prisustvo i cilj čineći da svaka od njih rodi potomke. Bog je na taj način pokazao da je on upravlja Izraelovom istorijom, a ne ljudski napori ili naumi.

12:12 „pa će mene ubiti” Bog je obećao da će od Avrama učiniti velik narod, a on je ovde pokušavao da se zaštiti na uštrb svoje žene. U 20. poglavlju je ponovo učinio isto, a u 26. poglavlju je i njegov sin postupio na isti način.

POSEBNA TEMA – SATANINI POKUŠAJI DA PREKINE POMAZANIKOVU LOZU U POSTANJU

12:13 „molim te, kaži da si mi sestra” Ovo nam se čini čudnim, ali (1) oni su bili polubrat i polusestra (tj. imali su istog oca, vidite: Postanje 20:12), a iz (2) tablica iz Nuzija saznajemo da je običaj sklapanja braka u okviru iste porodice bio čest u višim slojevima hurijanskog društva, ili (3) je nazivanje žena „sestrom” bilo često (kao u Egiptu i u *Pesmi nad pesmama 4:9,10,12; 5:1,2*).

12:15 „faraon” Ovo zvanje (*BDB 829*) se koristilo za egipatske careve od XVIII dinastije nadalje. Koren egiptaske reči znači „velika kuća”.

12:16 „[pa dade Avramu, NASB]” Avramovo bogatstvo nije poteklo od faraona (vidite: Postanje 12:5b).

▣ Iako su ovce, goveda i magarci bili česte domaće životinje i izvor bogatstva u starom svetu (a Avramu je plaćena cena za Saru), kamile su tek kasnije pripitomljavane u velikom broju (krajem drugog milenijuma p.n.e.). Postoje neki arheološki dokazi da su propitomljene kamile postojale u Meopotamiji i ranije tokom drugog milenijuma p.n.e., ali samo za najviše društvene slojeve; vidite: Harison (R. K. Harrison), *Introduction to the Old Testament*¹¹⁰, str. 311).

Zapazite da su u ovom stihu i robovi i sluge nabrojani među imovinom (vidite: Postanje 20:14; 26:14; 30:43; 32:5)!

POSTANJE 12:17-20 (SSP)

¹⁷Ali GOSPOD posla teške bolesti na [udari velikim pošastima, NASB] faraona i njegove ukućane zbog Avramove žene Saraje.

¹⁸Zato faraon pozva Avrama i upita: »Šta si mi to uradio? Zašto mi nisi rekao da ti je ona žena? ¹⁹Zašto si rekao: ,Ona mi je sestra', pa je ja uzeh sebi za ženu? Evo ti sad tvoja žena – uzmi je i idi!«

²⁰Onda faraon izdade naređenja svojim ljudima, i ovi otpremiše Avrama sa njegovom ženom i sa svom njegovom imovinom.

12:17 „[udari velikim pošastima, NASB]” Ove pošasti su očigledno služile za Sarinu zaštitu. Ova reč se u Postanju 20:18 odnosi na „zatvorene utrobe” Avimelehovih žena. GLAGOL „udariti” (BDB 619, KB 668, IMPERFEKAT *piela*) ima isti koren kao reč „pošasti” (BDB 619), što je bio gramatički način naglašavanja.

▣ „zbog Avramove žene Saraje” Doslovno „zbog reči Sare”. Raši kaže da je Sara zapovedila nekom anđelu da je štiti. Očigledno je upravo ona objasnila faraonu ovu situaciju (vidite: Postanje 12:18).

12:18 Pošast je očigledno bila vezana za Sarinu fizičku, seksualnu zaštitu. Pitanje je kako je faraon saznao uzrok pošasti:

1. Jahve mu je otkrio uzrok.
2. Preko egipatskih mudraca (vidite: Izlazak 7:11,22; 8:7)?
3. Sara mu je rekla.

Ovo je možda još jedan primer, poput Danila 4 ili mudraca iz Novog zaveta, u kom Bog govori nejevrejima i otkriva im svoje ciljeve.

12:19-20 Od Avrama nije bilo samo zatraženo da ode iz Egipta, nego mu je bilo zapovedeno:

1. „uzmi je” – BDB 542, KB 534, IMPERATIV *kala*
2. „idi” – BDB 229, KB 246, IMPERATIV *kala*
3. „faraon izdade naređenja svojim ljudima” – BDB 845, KB 1010, IMPERFEKAT *piela*
4. „ovi otpremiše Avrama” – BDB 1018, KB 1511, IMPERFEKAT *piela*

PITANJA ZA RAZMATRANJE

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste sami odgovorni za svoje tumačenje Svetog pisma. Svi treba da hodamo u svetlu koje imamo. Vi, Sveto pismo i Sveti Duh ste najvažniji u postupku tumačenja Svetog pisma i tumačenje ne smete prepustiti piscima komentara.

Ova pitanja za razmatranje su data da vam pomognu da razmislite o najvažnijim stavkama ovog dela knjige. Njihov cilj je da vas izazovu na razmišljanje, ali ona nisu sveobuhvatna.

1. Zašto je ovaj savez tako važan? Ko je njime obuhvaćen? Objasnite njegove odredbe.
2. Da li je Avram odmah ispunio svoju stranu? Kako se u ovom poglavlju vidi Božija milost?
3. Da li je Tara već bio mrtav kad je Avram otišao iz Harana?
4. Kako je Bog proveravao Avrama u ovom poglavlju? Da li je Avram prošao proveru?

POSTANJE 13

PODELA NA PASUSE U SAVREMENIM ENGLESKIM PREVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB (PRATI MT)
Avram i Lot	Avram nasleđuje Hanaan	Avram i Lot	Avram i Lot se razdvajaju	Avram i Lot se razdvajaju
13:1	13:1-4		13:1-4	13:1-4
13:2-7		13:2-7		
	13:5-13		13:5-7	13:5-9
13:8-13		13:8-13	13:8-9	
			13:10-13	13:10-13
			Avram se seli u Hevron	
13:14-18	13:14-18	13:14-18	13:14-18	13:14-17
				13:18

TREĆI KRUG ČITANJA (vidite str. xxiv-xxv)

PRATITE NAMERU BOGONADAHNUTOG PISCA NA NIVOU PASUSA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste sami odgovorni za svoje tumačenje Svetog pisma. Svi treba da hodamo u svetlu koje imamo. Vi, Sveto pismo i Sveti Duh ste najvažniji u postupku tumačenja Svetog pisma i tumačenje ne smete prepustiti piscima komentara.

Pročitajte celo poglavlje odjednom. Prepoznajte njegove teme. Uporedite svoju podelu po temama s podelama u pet prevoda u tabeli koja je iznad. Podela na pasuse nije bogonadahnuta, ali je ključ za praćenje piščeve namere, a to je srž tumačenja. Svaki pasus ima samo jednu jedinu temu.

1. Prvi pasus
2. Drugi pasus
3. Treći pasus
4. Itd.

PROUČAVANJE REČI I IZRAZA

POSTANJE 13:1 (SSP)

¹Avram iz Egipta ode gore u Negev sa svojom ženom i svom svojom imovinom, a s njim i Lot.

13:1 Avram se vratio iz Egipta u Negev. Negev označava suve, južne delove Hanaana. Avram je i ranije boravio u tom predelu (vidite: Postanje 12:9), a ponovo će tu boraviti i kasnije, u Postanju 20:1. I Isaak je kasnije boravio na tom području (vidite: Postanje 24:62).

POSTANJE 13:2-7 (SSP)

²Avram je imao veliko bogatstvo u stoci, srebru i zlatu. ³Iz Negeva je od mesta do mesta putovao sve do Betela, do onog mesta između Betela i Aja gde mu je ranije bio šator ⁴i gde je bio podigao žrtvenik. Tamo se Avram pokloni GOSPODU [doslovno: prizva Jahveovo ime (napomena iz SSP-a, prim. prev)].

⁵A i Lot, koji je putovao sa Avramom, imao je sitne i krupne stoke i šatora. ⁶Onaj kraj nije mogao da izdrži obojicu, pošto su imali toliku imovinu da nisu mogli da žive zajedno, ⁷a dolazilo je i do svade između Avramovih i Lotovih pastira. U to vreme su u tom kraju živeli i Hanaanci i Perizani.

13:2 Avram je bio bogat čovek i Postanje beleži dva izvora njegovog bogatstva:

1. Njegovu imovinu iz Ura, Postanje 12:5
2. Ono što je stekao u Egiptu, Postanje 12:16

Na Starom bliskom istoku je postojalo nekoliko načina da se stekne i zadrži bogatstvo:

1. Dragoceni metali
2. Dragulji
3. Odeća
4. Hrana
5. Domaće životinje

13:4 „Avram prizva Jahveovo ime” Ova fraza podrazumeva da je obavljena određena vrsta bogoslužnja, verovatno uz prinošenje životinjske žrtve (vidite: Izlazak 20:24). Prvi put je upotrebljena u Postanju 4:26, ali se ponovo pojavljuje u Postanju 12:8; 13:4; 21:33; 26:25. Vidite Posebnu temu kod Postanja 12:8. Zbog podudarnosti s Prvim letopisima 16:8, Psalmom 105:1, Psalmom 116:17 i Isajom 12:4, znamo da se prizivanje Božijeg imena sastojalo i od „veličanja” Jahvea ili „zahvaljivanja” Jahveu. Vidite Posebnu temu – „Ime” Jahve.

Ime (BDB 1027) je predstavljalo lično prisustvo Boga s kojim je Avram sklopio savez. Pun značaj ovog imena neće biti poznat sve do Izlaska 3:14. Kao što reč *elohim* predstavlja Boga kao tvorca, tako ime Jahve predstavlja Sitovog i Simovog Boga koji sklapa saveze, koji je ličan, prisutan i koji daje obećanja. Vidite Posebnu temu – Božija imena kod Postanja 12:1.

Avram se vratio do svog prvog žrtvenika u Hanaanu (vidite: Postanje 12:8).

13:6 Zemlja u južnom Hanaanu nije dobijala dovoljno kiše da bi trava mogla da buja i za napasanje svakog stada bila je potrebna velika površina. Obično je od aprila do septembra bilo dovoljno kiše da bi trava rasla, ali od oktobra do marta su stada morala da se presele na pašnjake na većim visinama.

13:7 „Hanaanci i Perizani” Reč „Hanaanci” je zajednička imenica za stanovnike Palestine, a isto važi i za reč „Amorejci”. Neki vide razliku između ova dva naziva na osnovu sledećih podataka: (1) Perizanin može da znači „seljak”, a (2) „Hanaanac” označava stanovnika grada opasanog zidinama. Ovo je jedino mesto gde se samo ova dva naziva koriste da označe stanovnike Palestine. Vidite posebnu temu kod Postanja 12:6. Za naziv „Hanaanci” vidite beleške kod Postanja 12:6. Vidite i Posebnu temu – Stanovnici Palestine pre dolaska Izraelaca.

POSTANJE 13:8-13 (SSP)

⁸Zato Avram reče Lotu: »Hajde da ne bude svađe između mene i tebe, između mojih i tvojih pastira – jer, rođaci [braća, NASB] smo. ⁹Sva zemlja ti je na raspolaganju. [Molim te, NASB] Odvoj se od mene. Ako ti kreneš levo, ja ću desno. Ako ti kreneš desno, ja ću levo.«

¹⁰Lot diže pogled i vide da je sva dolina reke Jordan prema Coaru dobro navodnjena, kao vrt GOSPODNJI ili kao Egipat. Ovo je bilo pre nego što je GOSPOD zatro Sodomu i Gomoru. ¹¹I Lot izabra za sebe svu dolinu reke Jordan, pa se zaputi na istok. Tako se razdvojiše jedan od drugoga: ¹²Avram je živio u Hanaanu, dok je Lot živio između gradova u ravnici i razapinjao šatore sve do Sodome. ¹³A ljudi u Sodomi bili su zli i bili su veliki grešnici pred GOSPODOM [prekomerno opaki i grešnici protiv GOSPODA, NASB].

13:8-9 „Hajde da ne bude svađe između mene i tebe” U ovom razgovoru postoji niz gramatičkih elemenata:

1. Hajde da ne bude svađe (*BDB 937*) – *BDB 224, KB 243, JUSIV kala*, Postanje 13:8
2. Molim te, odvoj se od mene – *BDB 825, KB 962, IMPERATIV nifala*, Postanje 13:9
3. Ja ću desno – *BDB 412, KB 415, KOHORTATIV hifila*
4. Ja ću levo – *BDB 970, KB 1332, KOHORTATIV hifila*

Čudno je što je Avram (kao stariji i bogatiji) dozvolio Lotu da bira iako je Jahve rekao da je Hanaan njegov poseban dar Avramu. Jahve je upotrebio Lotovu gramzivost da ga podstakne da izabere istočnu stranu Jordana.

Jahve se ponovo ukazao Avramu tek nakon što je Lot otišao i nakon što je Avram ostao u Hanaanu.

13:8 „[braća, NASB]” Ova reč (*BDB 26*) je ovde upotrebljena u smislu rođaka (vidite: Postanje 14:14,16; 29:12,15).

13:10 „Lot diže pogled i vide” Lot je izabrao gledajući svoju korist. Nije ga odbila izopačenost (vidite: Postanje 13:13) tog mesta.

▣ „Ovo je bilo pre nego što je GOSPOD zatro Sodomu i Gomoru” Ovo je još jedna napomena kasnijeg urednika. Ne znamo ko i kada je zapisao ovaj izveštaj, ali se čini da je to bio jedan od sveštenika koji je služio kao Mojsijev pisar i biograf (koji je zabeležio i njegovu smrt u Ponovljenim zakonima 34 i neke opaske o njemu, poput one u Brojevima 12:3).

▣ „kao vrt GOSPODNJI ili kao Egipat” Raši (jedan srednjevekovni rabin) kaže da je u toj zemlji bilo drveća kao u Edenu i povrća kao u Egiptu. Ironija je u tome što je Eden bio mesto suda, a tako i jordanska dolina!

▣ „Coar” Coar (*BDB 858*) je bio grad u jordanskoj dolini (vidite: Postanje 13:10), odmah južno od Mrtvog mora. Izveštaj o njegovom imenu se nalazi u Postanju 19:20-22, a u pitanju je igra reči koja uključuje reč „mali” (*BDB 859 I*). U pitanju je bila oaza (vidite: Josif Flavije, *Jevrejski rat* 4.8.4).

U ovoj oblasti je bilo nekoliko gradova: (1) Sodoma, (2) Gomora, (3) Adma, (4) Cevoim i (5) Coar (Bela). Imali su zajednički naziv „gradovi u ravnici”. Bog ih je sve uništio osim Coara (vidite: Ponovljeni zakoni 29:23).

13:13 Stanovnici Sodome su negativno opisani na nekoli načina:

1. Zli – *BDB 948*, vidite: Postanje 2:9; 3:22; 6:5; 8:21; 37:33; 38:7
2. Grešnici – *BDB 308*, vidite: Brojevi 16:38; 32:14

3. Protiv GOSPODA
4. Prekomerno opaki

Ipak, u ovom tekstu tačno ne stoji koji su bili njihovi gresi. Izveštaj iz 19. poglavlja nam pruža ograničeni uvid u njihovo zlo.

Reči pod 1 i 2 su *endijada* koja se često prevodi kao „zli grešnici”.

POSTANJE 13:14-18 (SSP)

¹⁴GOSPOD reče Avramu nakon što se Lot odvojio od njega: »Pogledaj [Podigni svoje oči i pogledaj, NASB] sa ovoga mesta na sever i jug, na istok i zapad. ¹⁵Svu zemlju koju vidiš daću tebi i tvome potomstvu doveka. ¹⁶Učiniću da tvoga potomstva bude kao zemljinog praha, pa ako može da se prebroji zemljin prah, i tvoje potomstvo će moći da se prebroji. ¹⁷Idi [ustani, NASB] i prođi zemljom uzduž i popreko, jer ću ti je dati.«

¹⁸Tada Avram preseli svoj šator i ode da živi kod Mamreovog velikog drveća [Mamreovih hrastova, NASB] u Hevronu i tamo podiže žrtvenik GOSPODU.

13:14 „GOSPOD reče Avramu nakon što se Lot odvojio od njega” Možda je ovo bilo ispunjenje uslova iz Postanja 12:1. Avram se selio vođen Božijim otkrivenjem („podigni svoje oči” *BDB* 669, *KB* 724, IMPERATIV *kala*; „pogledaj”, *BDB* 906, *KB* 1157, IMPERATIV *kala*), a Lot sopstvenom korišću (vidite: Postanje 13:10).

13:15 „Svu zemlju koju vidiš ... doveka” Treba da budemo svesni dve činjenice koje su vezane za ovu izjavu: (1) Božiji savez je uvek uslovljen čovekovim odazivom u veri (vidite: Ponovljeni zakoni 11:31-32; 28:36,63-68; 30:19-20), a (2) hebrejska reč „doveka” (*'olam*) mora da se tumači na osnovu svog najbližeg konteksta (vidite: *NIDOTTE*, tom 4, str. 1252-1253). Ona obično ne znači „zauvek” u savremenom engleskom (ili srpskom) smislu reči. Vidite Posebnu temu – Doveka (*'olam*), odmah posle Posebne teme – Savez.

Ovo je vezano za srž pitanja da li današnji Jevreji imaju biblijsko pravo na Palestinu. Ove knjige su ostavile jak utisak na mene:

1. *Israel in Prophecy*¹¹¹, Vilijam Hendriksen (William Hendricksen)
2. *Whose Promised Land? The Continuing Crisis Over Israel and Palestine*¹¹², Kolin Čapman (Colin Chapman)

POSEBNA TEMA – SAVEZ

POSEBNA TEMA – DOVEKA ('OLAM)

13:16 „Učiniću da tvoga potomstva bude kao zemljinog praha” Ovde je ponovo u pitanju metaforično obećanje (vidite: Postanje 15:5; 22:17; 26:4; 28:14; Izlazak 32:13; Brojevi 23:10) o sinu, porodici, plemenu i velikom narodu (Jahve je obećao da će blagosloviti i Jišmaela, vidite: Postanje 16:10; 17:20). Obećanje se neće ispuniti kroz Lota – on je otišao! Avram je poverovao u ovo obećanje (vidite: Postanje 15:6) i Pavle je to upotrebio kao osnovu za opravdanje milošću kroz veru u Rimljanima 4:3 i Galaćanima 3:6.

Avraam je u Postanju primio mnoga obećanja od Jahvea:

1. Zemlja – 12:1-2; 13:14-15; 15:7,18; 17:8
2. Seme/potomstvo – 12:2; 13:16; 15:5,18; 17:2,4-7,16,19; 22:17

¹¹¹ Izrael u proroštvima, prim. prev.

¹¹² Čija obećana zemlja? Neprekidna napetost po pitanju Izraela i Palestine, prim. prev.

3. Savez – 17:7,19,21

4. Da će kroz njega na poseban način biti blagosloveni svi narodi – 12:3; 18:18; 22:18; 26:4; 28:14

Ova obećanja nisu uslovljena. Naglašeno je da se od njega očekuju poslušnost i dela (Postanje 17:1,23; 18:19; 22:16-18; 26:4-5, vidite: *Dictionary of Biblical Imagery*¹¹³, str. 3). Avram nije bio pokretač saveza, ali je morao da se odazove na odgovarajući način!

13:17 Jahve je zapovedio Avramu da pogleda svoj novi dar:

1. „Ustani” ili „idi” – *BDB 877, KB 1086, IMPERATIV kala* (idiomatska upotreba, vidite belešku ispod)

2. „Prođi uzduž i popreko” – *BDB 229, KB 246, IMPERATIV hitpaela* (ovo je možda bio zakonski uslov za posedovanje zemlje)

Knjiga *Handbook on Genesis*¹¹⁴ udruženja *UBS* beleži dobro zapažanje o izrazu „ustani” ili „idi” u slučajevima gde je upotrebljen zajedno s nekom drugom zapovešću:

”Zapovest “ustani” ne znači da je Avram sedeo ili ležao i da mu je onda zapovedeno da hoda. Ova reč u hebrejskom ima retoričku ulogu kad se pojavljuje kao zapovest koju sledi neka druga zapovest – pokazuje da je ta druga zapovest važna i da osoba kojoj je upućena treba odmah da počne da je izvršava. Druge takve primere možete videti u Postanju 19:15; 21:18; 28:2.” (str. 304)

▣ „**jer ću ti je dati**” Vidite beleške kod Postanja 13:15.

13:18 „Mamreovog velikog drveća [Mamreovih hrastova, NASB]” Sveto drveće (*BDB 18*) je tema koja se povremeno ponavlja u ranoj istoriji Izraela (*MNOŽINA* u *MT*, ali *JEDNINA* u *LXX* i *Pešiti*).

1. Veliko drvo More (ili kod Morea) – Postanje 12:6; Ponovljeni zakoni 11:30

2. Veliko drvo Mamre (ili kod Mamrea) – Postanje 13:18; 14:13; 18:1 (vidite: Josif Flavije, *Jevrejske starine* 1.10.4)

3. Veliko drvo kod Sihema – Postanje 35:4; Sudije 9:6

4. Veliko drvo u Caananimu – Isus Navin 19:33; Sudije 4:11

5. Veliko drvo u Ofri – Sudije 6:11,19

6. Veliko drvo Tavor (ili kod Tavora) – Prva o Samuilu 10:3 (tu se ne spominje žrtvenik)

7. Reč *BDB 18* je u Postanju 18:1,4,8 upotrebljena kao istoznačnica reči *BDB 781*. Reč *BDB 781* je upotrebljena kao naziv za posebno drveće u Postanju 2-3 (vidite: Postanje 2:9,16,17; 3:1,2,3,6,8,11,12,17,22,24)

▣ „**Hevron**” U to vreme je bio poznat pod imenom Kirjat-Arba (vidite: Postanje 23:2; 35:27), što pokazuje da je ovaj izveštaj napisan u kasnijem razdoblju, nakon što su mu Izraelci, koji su osvojili to područje, promenili ime.

▣ „**tamo podiže žrtvenik GOSPODU**” Dizanje novog žrtvenika (često ih je podizao na mestima koja su u Hanaanu već služila za bogopoklonstvo) je tema koja se ponavlja tokom Avramovog boravka u Hanaanu (vidite: Postanje 12:7; 13:18; 22:9). Na ovim žrtvenicima su verovatno prinošene životinjske žrtve, koje su postale sastavni deo klanjanja Jahveu.

1. Avelj – 4:4

4. Isaak – 26:25

2. Noje – 8:20

5. Jakov – 33:20; 35:7

3. Avram – 13:18; 15:12-21

6. Jov – Jov 1:5

Životinjske žrtve su se nastavile u Izlasku (vidite: Izlazak 12) i dalje razvile u okviru saveza sklopljenog Mojsijevim posredstvom (Levitska 1-7, Levitska 16).

113 Rečnik slikovitog izražavanja u Svetom pismu, prim. prev.

114 Priručnik za Postanje, prim. prev.